

છાં ટ છાં

ચાંદીના વરખ જેવી રૂપાળી રાત હોય જગત્ કયોલસનાના રસધોધમાં ઝળેળાઈ રહ્યું હોય, સુધાકર પૂર્ણ લહેજતમાં સંસાર પર સુધાના ઝરણુ વહાવી રહ્યા હોય; એ સમયે ધરતીના પડને ધમધમાવતી ગૂજરાતણીના રસોલ્લાસ આજે ક્યાં અદૃશ્ય થઈ ગયા છે ? ઉરના ઉંડાણમાંથી આપોઆપ સંગીતની રસધારા વહી રહી હોય એ મીઠી ઊર્મિઓ ગૂજરાતણીએ ક્યાં ગૂમાવી ? દરીય દિશાઓને તાળીઓના મુરીલા તાલથી નચાવી રહેલી એ રાસધેલી બહેને આજે આખને માંડવડે કાં મલપતી નથી ? ગૂજરાતણીના હૃદયની રસિક ધીંગામરતી ફરતી અને પડછંદ પાડતી રાસની જમાવટ આજ ક્યાં અલોપ થઈ ગઈ ? હૃદયની રસિકતા પર કોના શાપ પડ્યા ? શું રાસ ખૂટ્યા કે રાસ-રમવાના રસલાવ ખૂટ્યા ?

રાસ નથી ખૂટ્યા, રાસનો રસજંઙાર તો અખૂટ છે.

લોકગીતો અને લોકરાસના જીવંત રસધોધને એક તરફ મૂકી દઇએ-માત્ર હૃદયના ખાતર એ સંપત્તિ પ્રત્યે નજર ન કરીએ, તો પણ આપણું રાસ-સાહિત્ય ઓછું નથી. કવિવર ન્હાનાલાલે રાસના રસદાન ગૂજરાતને ઓછું નથી આપ્યાં. વાલે એ કવિવરનાં હલેજમાં

કંગાલોના મહા પ્રશ્ને સ્થાન ન લીધું હોય, બંધે મૂડીવાદ તળે પીસાતા આત્માઓની મર્મ વેદના સુધી એ લાડીવા કવિ ન પહોંચ્યા હોય. બંધે તેણે ચંદ્રીના અમૃત અને આભના ફૂલડાઓ જ વેચ્યા હોય, છતાં એ ગૂજરાતનો એ મહાકવિ રાસધુગનો રસદેવતા નથી એમ કોણ કહી શકશે ?

કલ્પનાની પાળે સફર કરતો એ કવિ, કેવળ પ્રકૃતિના પાનવડાની ભાત પાડવામાં જ મસ્ત હતો એ ભાતમાં જ તેની કનિતા સમાઈ હતી તેનું હૃદય પૂરાયુ હતું પરંતુ ગૂજરાતના એ કવિવરના હૃદયે કદિયે ન ઉગ્યા હોય, તેની ગમન ચીરતી કલ્પનાના ટેરને સ્વપ્નેય ન ચડ્યા હોય, તેવા અભેદ રાસના રમદાન તો સ્વર્ગસ્થ કરિયર શ્રી બોટાદકરે આપ્યા શ્રી બોટાદકરના રાસરંગે તો ગૂજરાતણોના શુષ્ક થતા હૃદયમાં રાસ એ નવની રસભરી ઊર્મિઓ નવાજ રૂપમાં જાગૃત કરી શ્રી બોટાદકરના હૃદયમાં ચંદ્રીના અમૃત અને આભના ફૂલડા વેરવાનો મોહ નહોતો તેના હૈયા વચ્ચે તો કૌટુંબિક પ્રેમની ધારાઓ વહેતી ઓ હૃદયની ક્રામણતાના માયા ચિત્રો અમૃતતા એ સ્નેહ-પિયૂષથી પવિત્ર બનેલા રાસ-ચિત્રો પાસે પ્રકૃતિ પણ ઝાંખી પડતી શ્રી બોટાદકરની પીયૂષ ધારાએ દયાનદની ગરખીઓને સરમાવી દીધી ન્હાના નાલના પ્રકૃતિ પૂજનના રસથાળ પાછા ઠેક્યા.

શ્રી બોટાદકરની અમ્મર રસધારા ગૂજરાતણોએ ઝીરી સૂના રાસમડપે ફરીવાર ગૂજરાતણોની રસભરી મસ્તી વડે ચેતનવતા બન્યા રાસ રસિકાઓની રમઝટ પુનઃ શરૂ થઈ

પણ . . . કાળના કલ્પાતે અને હૈયાની હોળીઓએ ઝાંખી ઝાંખી જાગૃત થયેલી રાસ-રસજ્યોતને ખૂંચાવી નાખી. ગૃહે ગૃહે અને હૈયે હૈયે નિશુર ભાવે નાચી રહેલી સામાજિક મર્મવેદનાએ હાર્દિક રસિકતા પર કલ્પાતના ચર પાથર્યા. નારી હૃદયના સહજ-સુલભ ઉદ્ધાસ પર, સમાજની સંકુચિત થતી ભાવનાઓના ચર

દેવાયા પશુ એ યર, સૌરાષ્ટ્રના શાયર અને લોક સાહિત્યના પૂજારી શ્રી મેઘાણીને ન ગમ્યા તેમણે વેરચેલું લોકસાહિત્ય એકઠું કરીને 'ગદિયાળી રાત'ના પૂન સર્જન માટે ગૂજરાત આગળ ધર્યું શ્રી મેઘાણીના મીઠા કઠ વડે નારી હૃદયમા પૂરાયેલી રસિકતાએ બહાર આવવાનો પ્રયત્ન કર્યો શ્રી મેઘાણીનો પ્રયત્ન સફળ થાય તે પહેલા જ સ્વપ્ન અધૂરા રહ્યા

રાસ નથી ખૂટ્યા રામ રમવાના રસભાવ ખૂટ્યા છે ! શા માટે ? એ પ્રશ્ન જૂઠો છે

મામાજીક રિવાજોની કૂર કરવત તજે કપાતા નારી હૃદય કયા ઉઘાડ વડે રામના પૂજન કરે ? હૈયામા અનેક બળતરાઓ ધૂમી રહી હોય ત્યા રામ રમવાના રસભાવ ક્યાથી જાગે ?

મમાજ મિતમની ભદ્રીમા મળગતી ગૂજરાતણોના કઠમા રામના રમતાન હોય કે કકળતા કદપાત હોય ?

મૂડીનાદના માયાવી ચોઠા વચ્ચે પૂરાયેલા સમાજનુ નારી હૃદય રાસ ગમનાના કોડ ક્યાથી પ્રગટાવે ? આર્થિક આધીમા મારુ ચે કુટુંબ મપડાયુ હોય ત્યા રાસ ખેલનની ભિમિઓ ક્યાથી આવે ?

આ બધાચે ભડકાઓ ગગન મામે, ચદ્ર સામે કે જ્યોત્સ્ના ભરી અટારી મામે મળગતી જીભના લખગકા ખેચી રહ્યા છે પણ એ બધા ભડકાઓની વચ્ચે એક કૂર ભડકો બીજો પશુ છે, જેને કારવો એ મહજ નથી સ્ત્રી હૃદયને પોતાની બળતી જ્વાલામા ખાખ કરી રહેલો એ 'વિવામ' ભડકો અતિ લયકર છે

જે કુટુંબમા નથી આર્થિક ઉત્પાત કે નથી સમાજની ચિનગારીઓ ત્યા આ ભડકાએ સ્થાન લીધુ છે ત્યા વગતી બહેનો રાસના રસભાવ માણી શકે, પણ વિવાસ, મોહ અને શહેરી જીવનના સત્વ શોષક ચોઠાઓ વચ્ચે રૂઢાચેલી એ બહેનો રાસના પૂજન

કમા હેયે કરે ? વિવાસના ભડકા વચ્ચે તેમનું ઓ હૃદય તો ભડચુ થઈ રહ્યું છે. મોટર અને સ્વીપરના સુવાળા ચામડામાંથી એ બહેનોનો પગ ચસે ત્યારે તે આલના અમૃત કીલવા આવી શકેને !

કદાચ સુતેલા ભાવ કોઈ મમયે બગૃત માય તો એ પર એક મોની 'ચોકો' પડી છે. સ્ત્રીજાતીને વિવાસની દ્રષ્ટિએ નીહાળતો પુરુષ વર્ગ 'સ્ત્રી'ને પોતાના ચોખ્ખા 'મા જ પૂરી રાખવાની મતલ દાળજી રાખે છે. સ્ત્રીના હૃદયમાં આલના અમૃત કીલવાના ભાવ ન પ્રગટે એવી ચોકી યુ પુરુષ વર્ગ નથી રાખી ગયો ? ક્યો પુરુષ પોતાની સ્ત્રીને ગમ-ખેલનની રજા આપવા નોટલો ઉદાર છે ? ગામડાના પુરુષો પણ ધીમે ધીમે આ 'ચોકી' કરતા થઈ ચૂક્યા છે, કહેવાતી ઊંચી કામમા.

અર્થાત્ બહેનોના ઉરલાવતો અકાળે અવમાન પામ્યા છે, અને શહેરી જીવન વચ્ચે જૂલતી બહેનોના ગમ ગમવાના ભવ કદાચ ઉઠાળો મારે તો અમુક પ્રકારના અમેનનો સુધી કે ખામ ચોળવામાં આવેલી મિજલસો સુધી ન્યા પુરુષોની ચોકી હોય, ન્યા પુરુષોનો વિજય ખજ હોય, અને એથીયે આગળ વધીયે તો 'કાળાકીબડા' [રેકર્ડો] મા રામના ગમલાવ પૂરાયા.

પ્રકૃતિને જોળે ખેલવાની સ્વતંત્રતા, આજનો આગમ ધપતો પુરુષ સહન કરી શકે એ સ્થિતિમાં કદાચ નહિ હોય એ ગમે ને હોય ખચુ ગમ નથી ખૂટ્યા ગમ ગમવાના રમલાવ ખૂટ્યા છે.

આપણા રાસ સાહિત્યમાં ગૂંજરાતના રામ કવિઓએ ઓછો ફાળો નથી આપ્યો. શ્રી ન્હાનાલાલ અને સ્વ. શ્રી બોટાદ્વર પછી શ્રી ખજાદારની રામપૂજન ઝળહળે છે. પછી તો, શ્રી મેઘાણી, શ્રી રાધુચુરા, શ્રી કેશવ હ. શેઠ, શ્રી ત્રિભૂવન વ્યાસ, શ્રી ચદ્ર-કાન્ત ઓઝા, શ્રી જનાર્દન પ્રભાસ્કર, શ્રી લલિતજી, શ્રી શાન્તિકુમાર પડયા ત્રિગેરે દલિહૃદય દ્વારા ગમના રમ ઝગલુવણ છે એ ઝગણાઓ.

હજી પણ એવાને એવાં છે. જરાયે નથી સૂઝાયાં. પણ એ રાસ અરણ્ય ઝીલનાર ગૂંજરાતણો આજે ક્યાં છે ?

આ સ્થિતિ હોવા છતાંય હું મારા ઉરભાવનું એક આછેરું અરણ્ય બહેનો આગળ ધરું છું. સત્કાર થશે કે નહિ ? એ પ્રશ્નનો ઉત્તર તો બહેનોની પરિસ્થિતિમાંથી મળી રહે છે, છતાંય આમાનો એકાદો રાસ બહેનોના કંઠે સુધી જઈ શકશે તો હું મારો પ્રયત્ન સાર્થક થયેા મમજીશ.

x x x x

હવે 'રાસકટોરી' વિષે કંઈક.

હું કવિ છું એવું તો કાંઈ ન માને. મારી દ્રષ્ટિ મામે જે જે ચિત્રો દેખાયાં છે તેને રામના રૂપમાં ગૂંથવાનો મેં હળવે પ્રયત્ન કર્યો છે. સાદી લોકભાષા પ્રત્યે મારા હૃદયમાં પદ્મપાત છે, એટલે હું રસ ગળતી ભાષા સુધી નથી પહોંચી શક્યો. ઊઠી - ઊઠી અને સામાન્ય જનતા ન મગજે એવો ભાષા વડે દોડવાનો દંભ કરવા કરતાં હું જે ભાષામાં રમી શકું છું, તે જ ભાષાનો વ્યવહાર મેં આમાના પ્રત્યેક રાસમાં કર્યો છે.

રામના ત્રણ વિભાગ કર્યા છે. વિનોદ, વેદના અને વંદના.

વિનોદમાં કુટુંબ, પ્રકૃતિ અને ઓહદયની રસિકતાના ચિત્રો ચૂંટ્યાં છે. 'લાભી' નામનો રાસ મારા એક મિત્ર પત્નિના ઉરભાવ પરથી ચોળ્યો છે. 'ડોશીમાની ધંટી' 'પનધટ પ્રભાત' વિગેરે ચિત્રો પાડોશમાંથી મળ્યાં છે.

વેદનામાં કચગતા આત્માઓના રૂદન અને સમાજ સિત્તમ તળે સીગ્રતા હૃદયની આછી આછી મમવેદના વ્યક્ત કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. 'જેઝની ખીહર'નું ચિત્ર ઉત્તરાયનના દિવસે ખજાવાડે ફરવા જતાં મળ્યું છે.

વંદનામાં કંઈક ભક્તિ ભર્ગી ભાવની ઝાંખી યશે. રાષ્ટ્રભક્તિ, માતૃભક્તિ વિગેરે ભાવોને વંદનામાં સ્થાન આપ્યું છે. તેમાનો

‘જનની’ નામનો રામ, માગ પગમ સ્નેહી શ્રી જનનાદમભાઈના માતૃશ્રીનું વાતસલ્ય-ચિત્ર નીહાળતા યોગ્યો છે

આ પ્રમાણેના ત્રણેય વિભાગો ગોકવ્યા છે અને તેમાંના પ્રત્યેક રાસ મૌલિક છે. આશા છે કે એમાંના ધણા ખગ ગમ બહેનોના કંઠ સુધી સ્થાન લઈ શકશે

રાસ સાથે કેટલાક ગીતો પણ મૂક્યા છે ઝળહળતી ન્યોત્તમનામા ખેલાતા રામ ધર આગણે પણ ગવાય અને રામના મંદમગ્ધો જગૃત રહે એ હેતુથી આમાંના રામ-ગીતોને સ્વરદર્શન [નોટેશન] થી તૈયાર કરેલા છે.

આમાંના રામ-ગીતોને સ્વર દર્શનનો શણગાર આપનાર માગ સ્નેહી શ્રી માણેકલાલ ડાલાભાઈ મગીત શાસ્ત્રીનો હું આ સ્થળે હાર્દિક આભાર માનું છું તેઓ પ્રયત્નશીલ હોવા છતાં પોતાના મમય અને જ્ઞાનનો ભોગ આપીને આમાંના સ્વર દર્શનો તૈયાર કરી આપ્યા છે

આ ‘રાસકોટરી’ હું બહેનો મમલ કહી પણ ન ધરી શકત પણ મારા સ્નેહી શ્રી જનનાદસ દોષીએ અને વાતવાતમાં રામ બનાવવાની સૂચના કરી મેં તે ઝીલી લીધી કેટલાંક રાસ-ગીતો તૈયાર હતા કેટલાંક બનાવ્યા અને તેમની તાત્કાલિક માગણીને તાબે થઈને આ પુસ્તક માત્ર એક જ મામમાં સ્વરદર્શન મહિત તૈયાર કરવું પડ્યું આ સ્થળે હું મારા પગ અપાગ મમતા ગમ્પી ગહેલા મારા સ્નેહી શ્રી જનનાદમભાઈનો અંત કરણપૂર્વક આભાર માનું છું

અને જેના જેના જીવનમાંથી મેં આમાંના રામની કલ્પનાઓ વીણી છે તેનો મારા હૃદયમાં જગૃતજ રહેવાના

વીરમંદિર ચોટીલા :

૧૬૦ માધ સુદી ૧૧ શુક્ર

“ પૂજારી ”

रा स ऊ टा शी

સ્વર માલિકા

રાસકટોરીમાં આવેલા પ્રત્યેક ગીતોને સ્વર-દર્શન [નોટેશન] સહીત મૂકવામાં આવેલાં છે;

જે બહેનો પેટીવાણું બગાડી જાય તેને અને જે બહેનોને રાસકટોરીના સ્વર-દર્શન વડે પેટીવાણું શીખવું હોય તેને સ્વર-દર્શનનો માર્ગ સરળ પડે તેટલા ખાતર સંગીતની સામાન્ય સ્વર માલિકા નીચે રજુ કરી છે. સંગીત એ સામાન્ય વિષય નથી... ..આપણા પ્રાચીન સંગીત વિશારદોએ સંગીતને મહાસાગરની ઉપમા આપેલ છે. એ મહાસાગરનો પાર ધાવવાને તો કોણ તૈયાર હોય ? એ શક્તિ આજે દુનિયામાં હતી ? છતાં સંગીતરસ સાગરમાં એકાદો ચંસુપાત ધાય તોય તે ઝોણું નથી.....એટલે આ સ્વર માલિકાને લક્ષમાં રાખીને જે બહેનો સ્વર દર્શન તૈયાર કરશે તેઓ સ્હેલાઈથી રાસ-ગીતોની લહેજત લૂંટી શકશે.

સ્વર

સ્વર સંખ્યા સાતની છે. એ સાતેય સ્વરોમાંથી જૂદા જૂદા ધ્વનિ નીકળતા હોઈ સમસ્ત સંગીતનો ભંડાર એ સાત સ્વરોમાં સમાયો છે. સાત સ્વરના નામ નીચે પ્રમાણે:—

૧	પડજ	ઐટલે	સા
૨	ઋપલ	„	રે
૩	ગંધાર	„	ગ
૪	મધ્યમ	„	મ
૫	પંચમ	„	પ
૬	ધૈવત	„	ધ
૭	નિષાદ	„	નિ

આ પ્રમાણે સાત સ્વરોના નામ છે. અને સાતેય સ્વરોમાંથી ઉત્પન્ન થતા ધ્વનીનું રૂપ શાસ્ત્રકારોએ નીચે પ્રમાણે આપેલ છે.

મધુરના દહકાર જેવો ધ્વનિ પડજ સ્વરનો.

ચાતકના રસતાન જેવો ધ્વનિ ઋપલ સ્વરનો.

બકરીના ઉચ્ચાર જેવો ધ્વનિ ગંધાર સ્વરનો.

કુરચના બોલ જેવો ધ્વનિ મધ્યમ સ્વરનો.

ટાકિલના કૂહકાર જેવો ધ્વનિ પંચમ સ્વરનો.

ધોડાના જેવો ધ્વનિ ધૈવત સ્વરનો.

ગગનની ગર્જના જેવો ધ્વનિ નિષાદ સ્વરનો.

આ પ્રમાણે સાત સ્વરોના રૂપક દર્શાવે છે. એ સાત સ્વરમાં જે ભેદ છે:—

અ. સ્વાર્ધ સ્વર, ‘સા અને પ’ આ બંને સ્વર અચલ છે. શુદ્ધ છે.

ઇ. અસ્વાર્ધ સ્વર, ‘રે ગ મ ધ નિ’ આ પાંચ સ્વર ચલિત થઈ શકે છે.

અચલ સ્વરોનું પરિવર્તન થઈ શકતું નથી, અને ચલ સ્વરો પરિવર્તન શિલ છે. ઐટલે એ પરિવર્તનશિલ સ્વરો સાથે તિવ્ર અને ક્રોમલ સ્વરોનું મિલન થતાં કુલ સ્વરોની બાર સંખ્યા થાય છે. એક સપ્તકમાં બાર સ્વરોનો સમુદાય રહેલો હોય છે. એવા ત્રણ સપ્તક હોય છે.

૧. જે સ્વરનું જોર હૃદયમા વિશેષ આવે તે મંદ્ર સપ્તક.
૨. કંઠમા જે સ્વરનું જોર વધારે લાગે તે મધ્ય સપ્તક.
૩. તાલુમા જે સ્વરનું બળ વધારે ચાય તે તાર સપ્તક.

આ પ્રમાણે દરેક પેટીમા ત્રણ સપ્તકની યોજના હોય જ છે. એ ત્રણેય સપ્તકના સ્વરોને સ્વર દર્શનમા ઓળખી કાઢવા માટે નીચે પ્રમાણે નીશાનીઓ મૂકી છે. તે ખાસ લક્ષમા રાખવી એટલે કયો સ્વર કયા સપ્તકનો છે, તે સહેલાઈથી સમજી શકાશે.

સ્વરને ઓળખવાની નીશાની

૧. મંદ્ર સપ્તકના સ્વર જે સ્થળે આવતા હશે ત્યાં તે સ્વર નીચે — આ પ્રમાણે લીટી મૂકી હશે. દાખલા તરીકે : સા

૨. મધ્ય સપ્તકમા આવતા સ્વરોને કશી પણ નીશાની મુકવામા આવી નથી. બધા ગીતોની શરૂઆત મધ્ય સપ્તકથી કરી છે. એટલે એ સપ્તકના સ્વરોને નીશાની નથી.

૩ તાર સપ્તકના સ્વરો જ્યાં આવતા હશે, ત્યાં સ્વરની ઉપર | આવી ઉભી લીટી મૂકી હશે. દાખલા તરીકે : | સા

આરોહ

સા રે ગ મ પ ધ નિ સા

અવરોહ

મા નિ ધ પ મ ગ રે સા

સ્વરના મુખ્ય પ્રકાર ત્રણ છે. શુદ્ધ, કોમળ અને તિવ્ર.

શુદ્ધ સ્વરો પર કશીયે નીશાની કરેલી નથી.

કોમળ સ્વર પર ૫ આ પ્રમાણે અર્ધચંદ્રાકાર નીશાની હશે.

૧૨ ~ સ્વરમાલિકા

દાખલા તરિકે રે ગ ધ નિ.

તિમ્ર સ્વર પર ન આવી નિશાની મુદ્દલ છે. દાખલા તરિકે: 'મ'

સ્વર લંબાવવાની માત્રા

દ્વિગુરુ :	મા - - -	માત્રા ચાર,
દોહગુરુ :	સા - -	માત્રા ત્રણ,
ગુરુ :	સા -	માત્રા બે,
દોહલધુ :	સા ૦	માત્રા દોહ,
લધુ :	મા	માત્રા એક,
દ્રુત :	સા	માત્રા અર્ધા,
અતુદ્રુત :	સા	માત્રા પા.

સ્વર દર્શનમાં કોઈ કોઈ સ્થળે આમાની કોઈ નીશાની આવે ત્યારે તે સ્વરને તેટલી માત્રાએ લંબાવવો.

સ્વર ગણિત

૧ - ૩ - ૫ ૬ - ૮ - ૧૦ - ૧૨ - ૧

સા - રે - ગ ગ - ધ - ધ - નિ - સા

આ ગણિત લક્ષમાં રાખીને કોઈ પણ પાસા પરથી રહેલાઈથી ચીખી ચકારો.

સારંગમ માટે હાથ તૈયારી રહેલાઈથી કરવો હોય તો મંદ્ર અથવા મધ્ય સરતકના પ્રથમ સુરથી સારંગમ ઉપાડવી અને ઉપરોક્ત ગણિતના હિસાબે આરેય સ્વરોમાંથી આરીગમ ઉપજાવી કાઢવી. આ રીત બહુ રહેલી અને મજાની છે.

તિમ્ર કોમળની સમજ

૧. સ્વરની જમણી બાજુએ કોમળ 'ર'

૨. " " ડાબી બાજુએ તિમ્ર 'નિ'

૨

હાથ તૈયારી કરવા ખાતર નીચે કેટલીક સારીગમ અને રાગની સામાન્ય લયો આપી છે, એથી શીખનારને કંઈક સરલતા પડશે.

સારેગમ પહેલી

સા - રે - , ગ - મ - , પ - ધ - , નિ - સા - .

સા - નિ - , ધ - પ - , મ - ગ - , રે - સા - .

સારેગમ બીજી

સા સા રે રે, ગ ગ મ મ, પ પ ધ ધ, નિ નિ સા સા;

સા સા નિ નિ, ધ ધ પ પ, મ મ ગ ગ, રે રે સા સા.

સારેગમ ત્રીજી

સારેગ-, રેગમ-, ગમપ-, મપધ-, પધનિ-, ધનિસા-;

સાનધ-, નિધપ-, ધપમ-, પમગ-, મગરે-, ગરેસા- .

સારેગમ ચોથી

સા રે ગ મ, રે ગ મ પ, ગ મ પ ધ, મ પ ધ નિ, પ ધ નિ સા;

સા નિ ધ પ, નિ ધ પ મ, ધ પ મ ગ, પ મ ગ રે, મ ગ રે સા.

સારેગમ પાંચમી

સા રે ગ મ પ, રે ગ મ પ ધ, ગ મ પ ધ નિ, મ પ ધ નિ સા;

સા નિ ધ પ મ, નિ ધ પ મ ગ, ધ પ મ ગ રે, પ મ ગ રે સા.

સારેગમ છઠી

સા રે ગ મ પ ધ, રે ગ મ પ ધ નિ, ગ મ પ ધ નિ સા;

સા નિ ધ પ મ ગ, નિ ધ પ મ ગ રે, ધ પ મ ગ રે સા.

सारेगम सातमी

सारे सारे गमप, रेग रेग मपध, गम गम पधनी, मप मप धनीसा;
सा^१नि^१सा^१नि^१धपम, निध निध पमग, धप धप मगरे, पम पम गरेसा.

सारेगम आठमी

सारे सारे गमपध, रेग रेग मपधनि, गम गम पधनिमा,
सा^१नि^१सा^१नि^१धपमग, निध निध पमगरे, धप धप मगरेसा.

सारेगम नवमी

सा रे ग म प ध, रे ग म प ध नि, ग म प ध नि सा,
सा निध प म ग, निध प म ग रे, ध प म ग रे सा.

सारेगम दशमी

मा - ग -, रे - म -, ग - प -, म - ध -, प - नि -, ध - मा -
सा - ध -, नि - प -, ध - म -, प - ग -, म - रे -, ग - सा -

सारेगम अगोचरमी

सारे सारे ग, रेग रेग म, गम गम प, मप मप ध, पध पध नि
धनि धनि सा,

सा^१नि^१सा^१नि^१ध, निध निध प, धप धप म, पम पम ग, मग मग रे
गरे गरे सा.

सारेगम आरमा

सा रे ग म, प - प -, रे ग म प, ध - ध -,
ग म प ध, नि - नि -, म प ध नि, सा - सा -,
सा^१नि^१ध प, म - म -, नि ध प म, ग - ग -
ध प म ग, रे - रे -, प म ग रे, सा - सा -.

આ બારેય સારંગમ ને એક સખાકના બારેય સુરોથી વગાડી જોવી. એટલે હાથ તૈયારી સુંદર થઈ જશે. સારંગમનું ગણીત ખ્યાલમાં રાખવું એટલે કોઈ પણ સ્વરથી સારંગમ રહેલાપ્રથી બજાવી શકાશે.

આ રાસનું પુસ્તક હોવાથી તેમાં તાલ માત્રાનો ગહન વિષય નથી આવ્યો. એ ગહન વિષય વગરનું સંગીત સાવ અધુરું છે એ વાત ચોક્કસ છે પરંતુ પુસ્તકના પાનાઓ પરથી તાલ માત્રાનો વિષય રહેલાપ્રથી શીખી લેવો. એ સદજ વાત નથી. તાલ માત્રાથી શીખવા માટે તો સારા શિક્ષક નીચેજ રહેવું જોઈએ. પુસ્તક તો કેવળ માર્ગ દર્શક છે. જેટલું શિક્ષક સમજાવી શકે તેટલું પુસ્તક ન સમજાવી શકે. એટલા માટે આમાં જે સ્વર દર્શનો આપ્યા છે તેના પર માત્ર સાદા તાલનું નામ જ મૂક્યું છે. અને બહેનો રહેલા-પ્રથી હાથ બેસાડી શકે તેટલા ખાતર રહેલી સારંગમો મૂકી છે.

માત્ર કોમળ તિવ્ર સ્વરોની ઓળખાણ કરી લીધા પછી કોઈ પણ બહેન કે બાળક આ રાસમાંના સ્વર દર્શનને બેસાડવાનો પ્રયત્ન કરશે, તો જરાયે ગૂંચવાયા વગર સીધી રીતે સ્વર-દર્શન બેસાડી શકશે.

x

x

x

રાગ રાગણીના રૂપની સાદી સમજ પડે તે ખાતર નીચે કેટલાક અવધીત સંમેના રૂપ મૂકવામાં આવે છે. તે રૂપોને વારે વારે પેટી પર ઘૂંટવાથી રાગનો ખ્વની ઉત્પન્ન થશે અને એ ખ્વનીથી રાગનું દર્શન થશે.

ભૈરવ

સા રૈ ગ મ પ ધૈ નિ સા

સા નિ ધૈ પ મ ગ રૈ સા

ભૈરવમાં ધૈ અને રૈ વાદી-સંવાદી છે.

માલકોસ

સા ળ મ ધ નિ સા

સા નિ ધ મ ળ સા

માલકોસમા મ અને સા વાદી-સંવાદી છે.

હિડાલ

સા ગ મ ધ નિ ધ સા

સા ધ નિ ધ મે ગ સા

હિડાલ રાગમા ધ અને ગ વાદી-મંવાદી છે.

સોહિની

સા રે ગ મે ધ નિ સા

સા નિ ધ મે ગ રે સા

સોહિનીમા ધ અને ગ વાદી-સંવાદી છે.

કેદાર

સા મ પ ધ ધ નિ ધ મા

સા નિ ધ ધ મે ધ ધ પ મ રે સા

કેદારમા મ અને રે વાદી મંવાદી છે.

યમન

સા રે ગ મે ધ ધ નિ મા

સા નિ ધ ધ મે ગ રે સા

યમન કલ્યાણમા ગ અને નિ વાદી-સંવાદી છે.

વાગેશ્વરી

સા રે ગ મ પ નિં સા

સા નિં ધ પ મ ગ રે સા

વાગેશ્વરીમાં મ અને સા વાદી સંવાદી છે.

રાગેશ્વરી

સા મ પ નિં સા

સા નિં ધ પ મ ગ રે સા

રાગેશ્વરીમાં મ અને સા વાદી સંવાદી છે.

દરબારી

સા રે ગ મ પ, ધ નિં સા

સા નિં ધ નિં પ મ પ ગ મ રે સા

દરબારી રાગમાં રે અને ધ વાદી સંવાદી છે.

ઝીઝાટી

સા રે ગ મ પ ધ નિં નિં સા

સા નિં નિં ધ પ મ ગ રે સા

ઝીઝાટીમાં ગ અને નિં વાદી સંવાદી છે.

સોરઠ

સા રે મ પ નિં સા

સા નિં ધ પ રે મ પ ધ પ મ ગ રે ગ નિં સા

સોરઠમાં રે અને ધ વાદી સંવાદી છે.

દેશ

સા રે મ પ નિ સા
 સા નિ ધ પ રે મ પ ધ પ મ ગ રે નિ સા
 દેશમા પ અને રે વાદી સંવાદી છે.

ભીમપલાસી

નિ સા ઝ મ પ ધ નિ સા
 સા નિ ધ પ મ ઝ રે સા
 ભીમ પલાસીમા મ અને સા વાદી સંવાદી છે.

માઢ

મા રે જ મ પ ધ નિ સા
 સા નિ ધ પ મ ગ રે સા
 માઢ રાગમા સા અને પ વાદી સંવાદી છે.

આશાવરી

સા રે મ પ ધ સા
 સા નિ ધ પ મ ઝ રે સા
 આશાવરીમા ધ અને રે વાદી સંવાદી છે.

ભેરવી

સા રે ઝ મ પ ધ નિ સા
 સા નિ ધ પ મ ઝ રે સા
 ભેરવીમા ધ અને ઝ વાદી સંવાદી છે.

બિહાગ

નિ સા ગ મ પ નિ સા રે

સા નિ ધ પ મ ગ મ પ મ ગ રે સા

નિ સા ગ મ પ મ ગ મ ગ

બિહાગમા ગ અને નિ વાદી સંવાદી છે.

તિલક ઠામોડ

સા રે મ પ નિ સા

સા નિ ધ પ મ ગ સા

તિલક ઠામોડમા સા અને પ વાદી સંવાદી છે.

તિલાંગ

મા ગ મ પ નિ સા

મા નિ પ મ ગ સા

તિલાંગમાં મ અને નિ વાદી સંવાદી છે.

છંદસા

સા રે રે મ પ ધ નિ નિ સા

સા નિ નિ ધ પ મ રે રે રે સા

છંદસા રાગમા સા અને પ વાદી સંવાદી છે.

ખમાચ

સા રે મ મ પ ધ નિ સા

સા નિ ધ પ મ ગ રે સા

ખમાચમા ગ અને નિ વાદી સંવાદી છે.

કાફી

સા રે ઝં ઝં મ પ ધ નિં નિં સા

સા નિં નિં ધ પ મ ઝં ઝં રે સા

કાફીમા પ અને મા વાદી સંવાદી છે.

હોરી

સા રે ઝં મ પ ધ નિં મા

સા નિં ધ પ મ ઝં રે સા

હોરીમા પ અને સા વાદી સંવાદી છે.

ઠોરીયા

મા રે ઝં મ ધ નિં મા

સા નિં ધ મ ઝં રે સા

ઠોરીયામા મ અને સા વાદી સંવાદી છે.

પિલુ

સા રે રે ઝં ઝં મ પ ધ ધ નિ નિ સા

સા નિ નિ ધ ધ પ મ ઝં ઝં રે રે મા

પિલુમા ઝં અને નિ વાદી સંવાદી છે.

દુર્ગા

મા રે મ પ ધ સા

સા ધ પ મ રે - ધ સા

દુર્ગામા મ અને રે વાદી સંવાદી છે.

કેટલાક પ્રચલિત રાગોના ઉપર પ્રમાણે સામાન્ય રૂપક આપ્યાં છે. એ પ્રમાણે પેટી પર ઘુંટવાથી રાગનો ધ્વનિ પ્રગટ થશે, અને ઉપરોક્ત રાગોની સારંગમોમાં વારંવાર અદ્યોલનો આપવાથી રાગ રાગણીનું સામાન્ય જ્ઞાન થશે.

તાલ

રાસ કટોરીમાં મોટે ભાગે હોંચના તાલનો બંધેજ છે. એ સિવાય દાદરા, ખેમટા, જંગલા, લાવણી અને સુલશક તાલ પણ આપેલા છે, પરંતુ સમુદયી ફરતા ફરતા રાસ ઝીલવા હોય ત્યારે હોંચ અને ખેમટાનોજ ઉપયોગ કરવો. અને કોઇ પણ રાસ એકલા બળવવો ત્યારે તે રાસ દાદરા અગર ખેમટાના તાલથી બળવવો.

રાસના સ્વરદર્શનો સાથે તાલની લીટીઓ નથી મૂકી એનું એકજ કારણ કે આ સાદા તાલ બહેનોને સહજ વરેલા હોય છે, અને વચ્ચે લીટીઓ ભીલી કરવાથી સ્વરદર્શનને ઓળખવામાં સવલતા પડતી નથી એટલે રાસના સ્વરદર્શનો સીધે સીધા મૂકેલાં છે.

હાપ દોષના અગે કોઈ સ્વરમાં ફેરફાર થઈ ગયો હોય તો કોઈ જ્ઞાતા પાસે સુધરાવી લેવું.

સ્વરદર્શનો જેમ બને તેમ સરલ કર્યાં છે એટલે બહેનો સહજમાં ચીખી શકશે.

સ્વરદર્શન શીખવા, શરુ કરતા પહેલા આ સ્વરમાલિકાનું બરોબર અધ્યયન કરી જવું.

वि नो ह

[१]

રા સ ક ટો રી

[રાગ: કાફીની ચાલ]

રાસકટોરી ઝીલો, રાસકટોરી;
સુધાસરેલી ઝીલો, રાસકટોરી.

ધરતીના ચોકમાં,

ચાદાની ભાતમાં;

આજ અટારી તળે, રાસકટોરી;
ઝીલો રાસકટોરી.

ફરતી છે પ્રુલ વેલ,

લળતી છે પ્રુલ વેલ;

લળતી કુમારી ઝીલે, રાસકટોરી;
ઝીલો રાસકટોરી.

ગાજે ગગન ચાન,

કોયલની રસતાન;

રાત રઢિયાળા રૂઠી, રાસકટોરી;
ઝીલો રાસકટોરી.

ટહુકે છે મોરલા,

અળકે છે તારલા,

રોહે જલંતી ધરો, રાસકટોરી;
ઝીલો રાસકટોરી.

રાસકટોરી . . . સ્વરદર્શન

[આ રાસ, કાશીની છાયા વડે બનવી શકાશે—ગાઈ શકાશે.
હોય અથવા દાદરાના તાલથી આ રાસ ઝીલી શકાશે.]

રા સ ક ટો — રી ઝીલો, રા સ — ક ટો — રી.

મ મ મ પ — ધ નિંસા, પ નિં ૦ ધ પ — મ.

સુ ધા ભ રે — લી ઝી લો, રા સ — ક ટો — રી.

મ મ મ પ — ધ નિંસા, પ નિં ૦ ધ પ — મ.

ધ ર તી ના ચો ક માં,

મ મ મ પ ધ નિંસા

ચાં દા ની ભા ત મા,

પ નિં ૦ ધ પ પ મ

આ ભ આ ટા — રી ત બે રા સ ક ટો રી.

મ મ મ પ — ધ નોં સા સાં જ રે સાં નિં

ઝી લો, રા સ — ક ટો — રી;

ધ પ, પ નિં ૦ ધ પ — મ.

સૂચના: પછીની કડીઓ ' ધરતીના ચોક ' થી ' ઝીલો રાસકટોરી ' ના
સ્વર દર્શન પ્રમાણે વગાડવી.

પ્રેમ-પરાગ

[રાગ : દેશ]

મારે હૈયે છે પ્રેમની રેલ, જીવન જગકે રે;

મારે આંગણુ સોહે રસવેલ, હૈયું હલકે રે.

સાખી: પ્રેમ બીનો મંસાર છે, પ્રેમાતુર પતિરાજ;

પ્રેમમૂર્તિ શા બાહુડા, ઉગ્યાં પ્રેમ પ્રભાત.

પ્રગટ્યો પ્રેમનો પરાગ મારા-હૈયે જ હો !

જપ્તક્યો સ્નેહનો વિલાસ મારા હૈયે જ હો.

મારે આંગણુ સોહે રસવેલ, હૈયું હલકે રે.

સાખી: ઉરના અમૃત રેડતી, અર્પું ઉરના દાન;

પ્રેમદેવને મંદિરે, જાતી જીવન માન.

ઉગ્યો સ્નેહનો યશાક મારા હૈયે જ હો !

ખિસ્મો પ્રેમનો પ્રભાવ મારા હૈયે જ હો !

મારે આંગણુ સોહે રસવેલ, હૈયું હલકે રે.

સાખી: 'કુલ-મંડપ'માં ગૂંજતી, મહારી પ્રેમજી ધૂન;

સૌરભ એ સુરધામની વેરાતી અણમૂલ.

અમર પ્રેમના અનિલ મારા હૈયે જ હો !

સ્નેહ સાગર સલિલ મારા હૈયે જ હો !

મારે આંગણુ સોહે રસવેલ, હૈયું હલકે રે.

સાખી: દેવ દીધાં દામ્પત્ય આ, વિવસે ઉર નિહુંજ;

ચિત્રો દોરું સ્નેહના, સોહાવું જગ કુંજ.

ઝીમ્મા જીવનના લ્હાવ મારા-હૈયે જ હો !

ખિસ્માં સ્નેહનાં સરોજ મારા-હૈયે જ હો !

મારે આંગણુ સોહે રસવેલ, હૈયું હલકે રે.

પ્રેમ-પરાગ

સ્વરદર્શન

[શુદ્ધ દેસ રાગનો આ રાસ હીંચ, દાદરા અગર ખેમટા તાલમા ઝીલી શકાશે. અને “ મને ઘેલી કીધી નંદલાલ ” એ ઢાળમા પણ આ રામ ગાઈ શકાશે.]

મા રે હૈયે છે પ્રે-મ ની રે - - - - લ જી - વ નં ઝ ણ કે - રે
 નિસાં પ નિ સાં રે નિંધ પ નિંધ પ મ ગ રે રે ગ મ પ જ મ રે ગ સા
 મા રે આ ગણુ સો હે - ર સ વે - - - - લ હૈ - - ય હ લ કે - રે
 નિસાં પ નિ સાં રે નિંધ પ નિંધ પ મ ગ રે રે ગ મ પ જ મ રે ગ સા
 પ્રે મ લી તો સ સા ર છે - - -

મઝ રે મ પ ધ મ ગ રે નિંસા
 પ્રે મા - દુ ર પ તિ રા જ,
 રે મ પ ધ પ મ ગ રે -,
 પ્રે મ મૂર્તિ યા - યા હુ ડા - - - - -
 રે મ પ પ નિ નિ સાં નિ સાં રે સાં નિંધ પ મ ગ રે
 હ આ પ્રે મ પ્ર ભા ત
 રે મ પ ધ પ મ ગ રે

પ્ર ગ દ્યો પ્રે મ તો પ રા ગ મા - રા હૈયે જ હો -
 સા રે , મ પ પ નિ નિ સાં રે નિંધ પ ધ પ મ ગ રે
 ઝ ય ક્યો રને હ નો વિ લા સ મા - રા હૈયે જ હો -
 સા રે મ પ પ નિ નિ માં રે નિંધ પ ધ પ મ ગ રે

સુચના: પછી “ મારે આગણુ સોહે રસવેલ ” એ સ્વરદર્શન વગાડવું. અને પછીની કડીઓ સાંખીના ‘ સ્વરદર્શન ’ થી મારે આગણુ સોહે રસવેલ, ત્યાં સુધીના સ્વરદર્શન પ્રમાણે વગાડવી.

પનધટ-પ્રભાત

[રાગ : માઠ]

સખી, પનધટની વાટ મને વહાલી લાગે,
 સખી, પાણીની હેલ મને મીઠી લાગે;
 સખી, પાણી ભરું ને ભાવ હૈયે જાગે,
 સખી, સરિતાના વહેણુ જોઈ જોખન જાગે.

આભ આરે ઉપાના રંગ નયને નાચે,
 ઝીણુ હૈયામા પ્રેમ-ગગ વદને રાચે;
 પાદર-વિવસે-વનરાય સુર પંખી રમે,
 ઉમે ઉમે ત્યા તેજ ભાણુ હૈયુ નમે.

ડાળે ડાળે પ્રભાત રંગ પંખીના બોલ,
 બેઠી કાપલડી એક તેના મીઠા મદ શોર;
 ફડી ફેલક રમે ને મીઠું દહકે છે મોર,
 [જાણ્યે] વેલડી લળે ને મોર દેતો ઉર-કોલ.

ઉર ઉજળા પ્રભાત મ્હારુ હૈયું રમે,
 મીઠા મહિયરના સાથ મ્હારા મનને ગમે;
 એવા મહિયરના મહોલ મારા નયને વસે,
 રમું પનધટને ધાટ વાટ વહાલી ગમે.

ભરુ હૈત લઈ નીર-ગીર બીના થતા,
 મારી ગાગરમા સાત સામર રમતા જતા;
 ઉડા ઉરના અબોલ બોલ ઉડે આકાશ,
 મીઠું લાગે મહિયર-પનધટનું પ્રભાત.

પનઘટ-પ્રભાત . . . સ્વરદર્શન

[માદ રાગનો આ રાસ 'એક સાયાનો સંગી.' એ તરજમાં બહુ હલકી ગાઈ શકાયો. તાલ હીંચ, દાદરા અગર ખેમટા.]

સ ખી પ ન ઘ ટ ની વા ટ મ ને
 સા સા સા સા સા મા મ રે સા

વ હા લી લા ગે
 નિ નિ સા નિ ધ

સ ખી પા છી ની હે લ મ ને
 ધ રે સા નિ ધ ધ પ મ મ

મી ઠી - લા ગે
 પ ધ ની ધ પ

સ ખો પા છી લ ડું ને લા વ
 મ મ મ મ મ મ રે રે રે

દે મે ભ મે
 મ મ પ ધ

સ ખી સ રિ તા ના વહે છુ જો ઈ
 પ રે સા નિ ધ પ મ મ રે રે

જો બ ન ભ ગે
 સા સા રે મ સા

પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે. /

મયૂર

[રાગ : તિલક કામોદની છાયા]

વન રે વગડાના મારા મોરલા, એક કરજો મીઠા ટહકાર રે;
તારા રા રાણા રંજ ઘેરલા, કાષ્ઠ ગાજો ઘેરો મલ્હાર રે;
વન રે વગડાના મારા મોરલા.

અધુમૂલ રંજે રેલતો, ને કલગી-નૃત્ય ચક્રાર;
મુવાળી ગરદન તણો, મલખે મુગ્ધ મરોડ.
મારા દિલના ચોરચુહાર ઓ, કરજો યે યે ના મીઠા નાચ રે;
વન રે વગડાના મારા મોરલા.

હેયુ હેતથી ભયું, રસમય તારી ચાલ;
દેજો નીર બે નેણના, તારી ઢેલડ છે બેહાલ.
ઘેલી ઢેલડના રબેવાળ ઓ, દેજો આંસુડાના દાન રે;
વનરે વગડાના મારા મોરલા.

આંખા ડાબે મંજરી, જોતી તારી વાટ;
મધુરો ટહકો આપજો, પૂરજો એની આશ.
તારા વિના એકલ આંખો ખૂરતો, મનમાં રટે તારાં નામ રે;
વનરે વગડાના મારા મોરલા.

પ્રથી સોહે ચારદા, ને સોહે વરસાદ;
પ્રથી ઓપે આંગણા, પગલે પડતી ભાત.
છત્ર-ડાલાના કરનાર ઓ, દેજો તું દિલ કેરી છાંય રે;
વનરે વગડાના મારા મોરલા.

પ્રંથી ઉજળા કુંજરા, પ્રંથી ઉજળા મેધ;
પ્રંથી ઉજળી ઢેલડી, પ્રંથી ઉજળા દેવ.
તારા માન મોંઘા દેવરાજમાં, પ્રં ચારદનો શયુગાર રે;
વનરે વગડાના મારા મોરલા.

મારા મનનાં મોરલા, દે ઘેરો ટહકાર;
હેયાં ચડકે નાગનાં, ને વાણ બેંકાર.
મારા હેવાના હેત જીના રાજ ઓ, રમજો રસિક રમ રાસ રે;
વનરે વગડાના મારા મોરલા.

મયૂર

સ્વરદર્શન

[આ રાસ તિલક કામોદની ળાગા વડે રંગાયેલો છે. તેમા આવતી સાખી દેશ રાગની છે. હીંચ, । દાદરા અથવા ખેમુદાના તાલથી આ રાસ ઝીલી ચકાય.]

વ ન રે - વ મ ડા ના - મા રા - મો ર લા
રે ગ મ પ મ ગ રે જ સા ગ રે ગ નિ રે સા
ઝે ક ક ર જે મી - ડો - ટ - દ્વ કા - ર રે
ગ મ ગ મ રે પ મે પ મે પ મ પ મે ગ રે સા
સૂચના ' ' તારા રુડા ' ઝે ' વનરે વમડાના ' તે પ્રમાણે.

સાખી

અ ળ મૂ લ રં જે રે - લ તો - - - - -
રે રે મ મ પ પ નિ નિ સા નિ સા રે સા નિ ધૂ પ મ ગૂ રે
ને ક લ ગી વૃ ત્થ - ચ - કો ર
રે રે મ પ ધ પ મ ગ રે નિ સા ॥
સુ વા ળી - ગ ર દ ન - ત લો - - - - -
રે રે મ મ પ પ નિ નિ આ નિ સા રે સા નિ ધૂ પ મ ગૂ રે
મ લ પે - મુ ગ્ધ મ રો - ડ -
રે રે મ પ ધ પ મ ગ રે નિ સા

પછી ઉપર પ્રમાણે.

ભાભી

[રાગ : જ્યેતશ્રીની છાયા]

રનેહ સરવરીયે ખીલી કમળ કેરી પાંખડી રે લોલ;
 મારે મન્દિરીયે ભાભીની ભાવ ભરી આંખડી રે લોલ.
 પ્રેમ વૃક્ષ સમ ભાઈ છે, ભાભી રનેહન વેલ;

જીવનની રસ માધુરી,

નિર્મળ એ રસજેલ, ભાવ ભરી આંખડી રે લોલ. ભાભીની
 ભાઈ ધરેના આજલો, આપે ઉરની છાંય;

ભાભી મોહક મંજરી,

મલપે મનડા માંય, ભાવ ભરી આંખડી રે લોલ. ભાભીની
 પિયરની પ્રભુતા મૂકી, ત્યાગ્યા માનાં ભાવ;

પરને પોતાના કરી,

ઝીલ્યા જીવન લ્હાવ, ભાવ ભરી આંખડી રે લોલ. ભાભીની
 ત્યાગ્યાં વ્યાધવ બેનડી, દાદાનાં દરબાર;

સાથ મૂક્યો સદિયર તણો,

હિર ઝરતી અમીધાર, ભાવ ભરી આંખડી રે લોલ. ભાભીની
 મન ગમતા મોસાળના, મૂક્યાં પલમાં પ્રેમ;

પરમ પ્રતિમા સ્વર્ગની,

વરસાવે રસ હેમ, ભાવ ભરી આંખડી રે લોલ. ભાભીની
 કાંચલડી ફૂદકી રહી, વેણું વિનય વિનોદ;

પલકે પાંપણુ પોયણી,

પરમ પ્રેમ વિલોલ, ભાવ ભરી આંખડી રે લોલ. ભાભીની
 સારસ જોડી સમદોસે, ઉરની એકજ તાન;

હાસ્ય મધુરાં વેરતી,

પાયરતી રસ લ્હાણુ, ભાવ ભરી આંખડી રે લોલ. ભાભીની
 કૃષ્ણ કનૈયો ભાઈ છે, ઉરના હેત અપાર;

ભાભી મીઠી મોરલી,

રેલે ગીત રસાળ, ભાવ ભરી આંખડી રે લોલ. ભાભીની
 અમ્મર રેલો આંદલો, અમ્મર ઉરના ભાવ;

જગ ધેલી આ જોડલી,

ઝીલજે પ્રેમ પ્રભાવ, ભાવ ભરી આંખડી રે લોલ. ભાભીની

શાલી

સ્વરદર્શન

[નેત્રી રાગની છાયાથી રચાયેલો આ રાસ બહુ મીઠો ભાવ ઉત્પન્ન કરશે. હોય, દાદરા અગર ખેમટાના તાલમાં ગીલી ચકારો.]

રે ને હ સ ર વ રો ચે ખી લી

સા સા પ પ પ ગ મ પ૦ સા

ક મ - ળ કે રી પા ખ રો રે લો લ

નિંધ પ મ ઝે રે નિંધ પ ઝે રે સા

સુચના: 'મારે મન્દિરીયે' ઉપર પ્રભાણે

પ્રે મ વ હ સ મ ભા ધ છે - - -

પ પ પ પ પૂ પૂ પ ધ નિંધ સા...

ભા બી - રે ને હ લ વે લ

નિંધ પ મ નિંધ પ -

છ વ ન ની ર સ - મા પુ રી - - -

ગે ગે ગે ગે ગે ગે સા ગે મ પ ગે રે સા,

નિર્મળ એ - ર સ ગે લ - - .

સા સા રે સા નિંધ મ પૂ ધ નિંધ સા.

ભા વ લ રી આ ખ ડી-રે લો લ

પ મ ઝે રે મ ઝે રે ગે સા -

સુચના: 'ભાભીની ભાવભરી આખડી રે લોલ' પછીની કડીઓ ઉપર પ્રભાણે.

કુળ દીવડો

[રાગ: ખમાયતી છાયા]

કુળ દીવડા હો રાજ !

કુળ દીવડા હો રાજ !

મારા સુના આગણુ ઉગ્યા, દીવડા હો રાજ !

કુળ દીવડા હો રાજ !

દેવ દીધલા હો રાજ !

દેવ દીધલા હો રાજ !

જેવે સુના ખોળામાં, દેવ દીધલા હો રાજ !

કુળ દીવડા હો રાજ !

જીવન જૂનથાં હો રાજ !

જીવન જૂનથાં હો રાજ !

મારા હૈયે રમે છે, જીવન જૂનથાં હો રાજ !

કુળ દીવડા હો રાજ !

હર સોણુત્રાં હો રાજ !

હર સોણુત્રાં હો રાજ !

મારા મંડપે ઉગ્યાં, હર સોણુત્રાં હો રાજ !

કુળ દીવડા હો રાજ !

મારા બાલુડા હો રાજ !

મારા બાલુડા હો રાજ !

ભુમ ભુમ જીવોને, મારા બાલુડા હો રાજ !

કુળ દીવડા હો રાજ !

કુળ દીવડો સ્વરદર્શન

[ખમાયની મનરંજક ઢાયા વડે આ સસ ગાર્હ શકારો.
હીંચના તાલમાં ઝીલી ચકારો.]

કુળ દીવડા - - હો રા - જ
ગ મ ૦ પ ધ પ સા નિં ધ પ - -

કુળ દીવડા - - હો રા - જ
ગ મ ૦ પ ધ પ સા નિં ધ પ - -

મા રા - સુ - ના - આ ગ - ણુ ઉ આ -
પ ધ પ પ સા સા ૦ સાનિ સાનિ ધ પ ધ

દીવડા - - હો રા જ
પ ધ પ - મ ગ રે સા

કુળ દીવડા - - હો રા - જ
ગ મ ૦ પ ધ પ સા નિં ધ પ - -

મુચના: પછીની કડીઓ ઉપર પ્રભાલે

દેરાણી

[રાગ : ઝીશિયાની છાયા]

મારા દીપરતી રસવેલ, આબ્યાં દેરાણી !
 એની પાંપણે પ્રેમની રેલ, આબ્યાં દેરાણી !
 એને હર ઉછળે ઉદ્ધાસ, રસિયા દેરાણી !
 એને ખગલે પ્રેમ પ્રકાશ, વસીયા દેરાણી !
 એના કામલ જેવા વેંણુ, વિલસે દેરાણી !
 એને નખને રસના બહેંણુ, ઉછળે દેરાણી !
 ગૃહ સેવાના અભિલાષ, હરમા દેરાણી !
 એને વદને ચંદ્ર ઉગરા, પ્રગટયા દેરાણી !
 એ તો હરમા મીઠા બાવ, બાવે દેરાણી !
 સરમાતી મુંદર ચાલ, ચાલે દેરાણી !
 ભણ્યે રમતું નારું બાળ, ધરમાં દેરાણી !
 એની ઘેલી ઘેલી આંખ, વરમા દેરાણી !
 એને જળ ભરવાના કોડ, ભળ દેરાણી !
 એનો મોહક અંગ મરોડ, ન્હાનાં દેરાણી !
 એના મધુરા સ્નેહ પ્રકાશ, ન્યારા દેરાણી !
 અમ આંગણીયે ઉગસ, લાબ્યાં દેરાણી !

દેરાણી . . . સ્વરદર્શન

[કૌશિયા રાગની છાયા અને વટસાવિત્રીના રાહનો આ રાસ હીમ, દાદરા અગર ખેમટાના તાલમા બટ્ટ મળાયી ઝીલી શકાશે]

મા રા દી ય ર ની ર સ વે લ
સા સા સા પ પ પ ગ મ પ નિ

આ બા - દે - રા - ણી -
ધ પ મ ગ મ પ ધ પ મ

એ ની પા પ છે ત્રે-મ ની રે લ
મ ગ રે મ ગ મ મ પ ધ પ મ

આ બા - દે - રા - ણી
મ રે મ પ મ મ રે ગ સા

સૂચના:—પછીની ઠીંગો ઉપર પ્રમાણે.

યૌવન મૂર્તિ

[રાગ ! ગુરસારંગની છાયા]

લીલી કમળી ને ઝોલણુ લાલ અલખેલડી,
માઠી ચૂર્યા છે બાવન બાગ સાહેલડી;

ઝીણી કાર કળાય ના,
લીલમ લેવો છૂપાય ના.

હોડામા હોડ ઉરે થડકા અલખેલડી,
મઉંલાની નોડ રડા રથુકા સાહેલડી;

લાલ દીલી કપાળમાં,
હસર હલકે છે કાનમાં.

બાબ્બા અંખોડે ચોદ લોક અલખેલડી,
શરમ શેરડા સુંવાળી ડોક સાહેલડી;

કર ચુકી કરમાય ના,
નાકે આદો છૂપાય ના.

હિગતાં યૌવન છે આજ અલખેલડી,
બજમાં છવાયા રસરાજ સાહેલડી;

હેયે મીટ મંડાય ના,
મીઠી નજરું ઝીલાય ના.

યૌવન મૂર્તિ . . . સ્વરદર્શન

[આ રાસમાં નુરસારંગની સુમધુર છાયા છે. બહેનોના કોમળ કંઠમાં આ રાસ સહજ ભાવે હિતરી જશે. હીંચના તાલથી આ રાસને ઝીલવો.]

હી હી ઠ મ ખો ને ઝો ઢ ધ
સા સા સા સા સા સા, મા નિ—

ધા ધ - અ ધ બે ધ ડી—
પ નિં પ સા નિં પ મ મ—

માં હી મૂં ધ્યા છે બા વ ન
સા સા સા સા સા સા સા નિ—

બા મ - સા - દે ધ ડી—
પ નિં પ ધા નિં પ મ મ

ઝી છીં કો ર - ર ઝા મ ના —
સા સા મ રે રે રે રે - સા —

લી લ મ હે - દે ડ - પા ર ડ
સા સા નિં પ નિં પ સા નિં પ ર ર

હાલાં હાલવાલ રે !

[રાગ : કનરાની ઝયા]

વીરો પારણીયામાં ઝુલે, હાલા હાલવાલ રે !
 બેની પારણીયું હીંગોળે, હાલાં હાલવાલ રે !
 સોને પારણીયું મહેલું, હાલાં હાલવાલ રે !
 રૂડા હીરજે જડેલું, હાલાં હાલવાલ રે !
 લીલા પોપટ નાચે ધીમા, હાલા હાલવાલ રે !
 રણુકે ધુપરીયુંના ઝુમા, હાલા હાલવાલ રે !
 હીરની ગુથેલી છે દોરી, હાલાં હાલવાલ રે !
 ફરતી સોના વરણી ચકલી, હાલાં હાલવાલ રે !
 માથે નાચે મીઠા મોર, હાલાં હાલવાલ રે !
 પવને પારણીયું હિલોળ, હાલાં હાલવાલ રે !
 બાઈને બાવે મોતી લાકુ, હાલાં હાલવાલ રે !
 દેતે બાઈના મોંમાં આણું, હાલાં હાલવાલ રે !
 લાઈ તો પારણીયામાં પોદે, હાલાં હાલવાલ રે !
 માથે શાલ દુશાલા ઝોદે, હાલા હાલવાલ રે !
 બાઈને ગુલાબ નિંદર આવે, હાલાં હાલવાલ રે !
 બાઈ ચર સોનાનાં લાવે, હાલા હાલવાલ રે !
 બાઈ તો નિંદરડીના બેળે, હાલા હાલવાલ રે !
 બાઈ સાત સાગર ડેળે, હાલાં હાલવાલ રે !
 બાઈ પરણે નીતમ નારી, હાલાં હાલવાલ રે !
 બેની માગે એક સાડી, હાલાં હાલવાલ રે !
 પાટણ દેશે લાઈ જતા, હાલા હાલવાલ રે !
 મોંધા પટોળાં બે લેતાં, હાલાં હાલવાલ રે !
 રૂડું બેનડી ને આવે, હાલાં હાલવાલ રે !
 બેની બાઈ ને પધાવે, હાલાં હાલવાલ રે !

હાલાં હાલવાલ રે ! . . . સ્વરદર્શન

[કાનરાની હૃદય મુગ્ધ છાયામા આ હાલરકુ બહેનોના કંઠમા રહેજે આવી સકશે જગના તાલમા આ હાલરકુ સુદર રીતે ઝીલાશે]

વી રો પા ર છી યા મા મૂ લે
સા સા રે મ મ ગે રે સા રે

હા લા હા લ વા લ રે
સા સા રે સા રે મ પૂ ગ

એ ની પા ર છી મુ હિ ચો જો
સા સા રે મ મ ગે રે સા રે

હા લા હા લ વા લ રે
સા સા રે સા રે મ પૂ ગ

વરધેલી

[રાગ : ગુણકલીની છાયા]

વહેલી પ્રભાતે ઉઠતી ને, પૂજું પતિના પાપ રે;
સહુ વરધેલી કહે.

નાવણું કરાવું નાથને ને, ત્રીકું જીવન ઉઠાસ રે;
છો વરધેલી કહે.

મીઠડી માંડે આખડી ને, હસે હૃદયના ભાવ રે;
સહુ વરધેલી કહે.

ખીતે હૃદય રસ-પાખડી ને, ત્રીકું પ્રિતમના લ્હાવ રે;
છો વરધેલી કહે.

ભોજન કરાવું પ્રેમથી ને, અર્પું હર ઉપહાર રે;
સહુ વરધેલી કહે.

પ્રેમે પીરસું પ્રાણને ને, સ્નેહે બડું રમયાળ રે;
છો વરધેલી કહે.

કામ કરું ઘર આંગણે ને, રડું રસિકનું નામ રે;
સહુ વરધેલી કહે.

જળ ભરવાને સંચરું ને, ગાઈ પ્રિતમના ગાન રે;
છો વરધેલી કહે.

પ્રિતે પોદાકું કંથને ને, આપું જીવનના તેજ રે;
સહુ વરધેલી કહે.

સેવું સ્વામિના સોણલાં ને, રેલું જીવન રસરેલ રે;
છો વરધેલી કહે.

ડોશીમાની ધંટી . . . સ્વરદર્શન

[આ ગીત ભજનના રાહનું છે બહુજ ધીમેથી આ ગીત
હોય, દાદરા અથવા ખેમટાના તાલમા ગાવાથી અનેરો આનંદ
આપશે]

ઉ આ ન થો અ જ વા જા - આ બે -
સા સા સા સા સા સા ધ નિં ધ સા નિં ધ

વા ય રા રી જા - વા ય
પ ધ પ નિં ધ પ મ -

રે હો વા ય રા રી જા વા ય
ધ પ રે ગે રે મ ગે રે સા

ના દ ન થો ક હ ડા એ — ક ચો —
મ મ મ મ મ મ નિં નિં ધ મા નિં ધ

ગા વ ડી પ હ રે જા ય
પ ધ પ નિં ધ પ મ -

ડો શી મા ની ધ ટી - ગા બે -
ગે ગે ગે રે સારે સા ગે રે -

મે રા ક્રો ઈ ધુ ધ રી ગા બે
મ મ મ મ રે મ મ રે મ

ડાસીમાની ધંટી

[લજનનો રાહ]

હિમ્મા નથી અજવાળા આભે, વાયરા શીળા વાય;
રે...હો વાયરા શીળા વાય;

નાદ નથી કુકડાએ કર્યો, ગાવડો પહરે જાય,
ડાસીમાની ધંટી ગાજે;
ઘેરા દોષ ધુધરો ગાજે.

હાલરડામા બાળક સૂતા, નિંદરડીના રાજ,
રે...હો નીંદરડીના રાજ;

નખી વહુને નિંદર આવે, ત્રણકે તારા આભ,
ડાસીમાની ધંટી ગાજે,
દૂરનું કોઈ દેવળ ગાજે.

અધારે ફૂળી આભ અટારી, ખેડૂતના ખોખાર;
રે...હો ખેડૂતના ખોખાર;

ડાસીમાને સ્મરણ જાગે, ઘેરા ધંટીનો નાદ,
ડાસીમાની ધંટી ગાજે;
આભે હડતો મેઘ ગાજે.

કુકડો બોલ્યો, જાલર વાગી, જમ્યા પ્રભાતી રાગ,
રે...હો જમ્યા પ્રભાતી રાગ;

આલસે આછા તેજ ફટયા, વહુ એ પાડયા સાદ,
ડાસીમાની ધંટી ગાજે;
ધીરી ધીરી ધરતી ગાજે.

ડાશીમાની ઘંટી . . . સ્વરદર્શન

[આ ગીત લજનના રાહતું છે. બહુજ ધીમેથી આ ગીત હીય, દાદરા અથવા ખેમટાના તાલમા ગાવાથી અનેરો આનંદ આપશે.]

હિ આ ન થો અ જ વા જા - આ ભે -
 સા સા સા સા સા સા ધ નિં ધ સા નિં ધ

વા મ રા શી જા - વા ય
 પ ધ પ નિં ધ પ મ -

રે હો વા મ રા શી જા વા ય
 ધે પ રે ઝે રે મ ઝે રે સા

ના હ ન થી કુ ક ડા જો - ક થો -
 મ મ મ મ મ મ નિં નિં ધ મા નિં ધ

ગા વ ડી પ હ રે જા ય
 પ ધ પ નિં ધ પ મ -

ડા શી મા ની ઘં ટી - ગા જો -
 ઝે ઝે ઝે રે સા રે સા ઝે રે -

ધે રા કો ઈ ધુ ધ રી ગા જો
 મ મ મ મ રે મ મ રે સા

વસંત-દર્શન

[રાગ : વાગેશરી]

આવી વસંત અલબેલડી રે લોલ !
આવી વસંત રસધેલડી રે લોલ !
હૈયા હેતે ઊભરાય;
હિર અમૃત છલકાય.....આવી૦

૨

પુલકે ફેરેલ રસ વેલડી રે લોલ !
ફૂલકે કોકિલ રસ ઘેલડી રે લોલ !
ધંધમ નાદે ગવાય;
જીવન ગીતકાં ઝીંકાય.....આવી૦

૩

મલયે મધુરી રસ આખડી રે લોલ !
સ્નેહે છલંતી રસ પાખડી રે લોલ !
નાચ નાચે મકરંદ;
રાજ રાચે વસંત.....આવી૦

૪

કેસર રંગીલી રસ વેરતી રે લોલ !
પુલકા કટોરો રાસ ખેલતી રે લોલ !
મારી આશા ઊભરાય;
મારી બિર્મિ છલકાય.

આવી વસંત અલબેલડી રે લોલ !
આવી વસંત રસ ઘેલડી રે લોલ !

વસંત-દર્શન . . . સ્વરદર્શન

[શુદ્ધ વાગેશ્વરીની હૃદય વેધકે હલકવડે આ રાસ હોય,
દાદરા અથવા ખેમટામાં બહુ સહેલાઈથી ગાઈ શકાશે.]

આ વી વ સ - ન્ત - અ લ બે લ ડી રે ભો લ
સા સા નિં ધ ૦ ધ ૦ પ ધ નિં ધ મ ગે રે સા

આ વી વ સ - ન્ત - ર સ બે લ ડી રે ભો લ
સા સા નિં ધ ૦ ધ ૦ પ ધ નિં ધ મ ગે રે સા

હે મા — હે તે ઉ જ રા ય
મ મ ગે મ ધ ધ નિં સા સા

ઉ ર — અ મૃ ત ડ લ કા ય
સા રે સા મ ગે રે સા નિં ધ ધ

સૂચના:—પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

પ્રણય-ઉપહાર

[રાગ : સીંધી હૈરવી]

સેજો પ્રણય રસ ઉપહાર;
ઝીલજો જીવનના અંખાર.

મધુરાં મધુરા પુલકાં ફેરે;
એ ફેરમમાં દિલકાં ડાલે.

હરના એ શણગાર;
સેજો પ્રણય રસ ઉપહાર.

વણ વિકરવા ને એ વિકસાવે;
હર અંધારે ન્યોતિ જલાવે.

હૃદય — રસ — લાંડાર;
સેજો પ્રણય રસ ઉપહાર.

નિર્મળ એ રસ પાન મધુરાં;
સદા અખૂટ ને છતાં અધૂરાં.

પીજો — પાજો — પ્યાર;
સેજો પ્રણય રસ ઉપહાર.

પ્રણય-ઉપહાર

સ્વરદર્શન

[સીધી જૈરવીના સૂરીલાં સ્વરમાં આં ગીતનો બંધેજ કરેલો છે. ત્રિતાલ અગર જંગલાના તાલથી આ ગીત ગાઈ શકાશે.]

લે - લે - પ્ર ણ ય ર સ ઉ પ હાર

પ - મ - સા સા રે ગે રે સા રે સા -

જીલભે - છ વ ન ના - અ - બાર

પ - મ - સા સા રે ગે રે સા રે સા -

મ ધુ રાં, મ ધુ રાં - ધુ લ ડાં - રે - રે

પ પ પ, પ ધે પ મ પ ધ નિં સા નિં ધે પ

એ - રે ર મ માં - દિ લ ડાં - રે - લે

પ પ પ પ ધે પ મ પ ધ નિં સા નિં ધે પ

ઉ ર ના - એ - શ ણુ જા ર

મ સા સા નિં નિં ધે ધે પ પ મ

લે - લે - પ્ર ણ ય ર સ ઉ પ હાર

ગે ગે પ મ સા સા રે ગે રે સા રે સા -

સૂચના:—પછીની કડીઓ 'મધુરાં મધુરાં ધુલડાં રેરે' ત્યાંથી લેજો 'પ્રણય રસ ઉપહાર' ત્યાં સુધીના સ્વરદર્શન પ્રભાણે વગાડવી.

ભાભીસાહેબ !

[રાગ: વેરાડી રાગની છાયા]

અઝીજી લણતર બણીને આવ્યાં, ભાભીસાહેબ !
 ફેનસી ખુટની જોડીયું લાવ્યાં, ભાભીસાહેબ !
 રંગબેરંગી બ્યોરજેટ પેરતાં, ભાભીસાહેબ !
 વાકો સંથાને પાવડર છાંટતાં, ભાભીસાહેબ !
 કાંડે કટકટીયું બાંધીને ફરતાં, ભાભીસાહેબ !
 ખુરશી ટેબલે ખાણું રે કરતાં, ભાભીસાહેબ !
 પાંપણની પથકે લાકડે નચવે, ભાભીસાહેબ !
 હાથની તાળાથે ધરને ગળવે, ભાભીસાહેબ !
 પાણીડાં ભરતાં લાજી મરે છે, ભાભીસાહેબ !
 રસોઈ કરતાં હાજી પડે છે, ભાભીસાહેબ !
 બાજક મલીને બાજમાં ફરતાં, ભાભીસાહેબ !
 કાળા બિલાડી જોઈને ડરતા, ભાભીસાહેબ !
 નાટક સિનેમા હરખે જોતાં, ભાભીસાહેબ !
 ધરમાં એકલા રોપણી રહેતાં, ભાભીસાહેબ !
 સાસરિયાંની સેવા વિસારે, ભાભીસાહેબ !
 એવાં રંગીલાં આવ્યાં અમારે, ભાભીસાહેબ !

ભાભીસાહેબ ! . . . સ્વરદર્શન

[વેરાડી રાગની, છાયાનો, આ રાસ હોય, દાદરા અથવા
એમટામા બહુ મળથી ઝીલી શકાય.]

અં મ્ર - જી જણતરે જણીતે
સા સા સા પ પ પ જ મ પ નિંધ

આ - વ્યા લા બી સા હે બ
પ મ જ રે રે મ ગ રે સા

રે ન સી - જીટની - જોડીયું
પ નિંધ પ મ પ મ જ રે પ મ

લા - વ્યા લા બી સા હે બ
રે ગ રે રે મ ગ રે સા

જળ ભરવા

[રાગ : રેરાની છાયા]

ત્રામાતું બેડણુ હીરની ઇટાણી,
સાયમા લપચે સરખી સાહેલડી;
જળ ભરવાને જઈએ હો બેની !

પરણ્યાની પ્રીત બેન હૈયામા રાખી,
સાસુ સેવાની હર સુવાસ ધારી;
જળ ભરવાને જઈએ હો બેની !

નણદીના નેહ વેંધુ વાટે વખાણી,
જેઠાણીને બેન મોટેરી માત્રી;
જળ ભરવાને જઈએ હો બેની !

મોહું મરકીયે શીલ મત ધારી,
દપચે સાહેલડીને સ્નેહભરી તાળા;
જળ ભરવાને જઈએ હો બેની !

સ્નેહ સાગરના સીંચીએ વારી,
મનકાના મેલ બેન દપચે વિસારી;
જળ ભરવાને જઈએ હો બેની !

પીરકાના જળ ભરી હેતથી હસીયે,
સ્વામી સંજાયે સ્નેહેથી વસીયે;
જળ ભરવાને જઈએ હો બેની !

જળ ભરવા . : ! 12 ! ! . સ્વરહર્ષિન

[દેશ રાગની જાણનો! આ! રાસ'હીય અથવા દાદરાના
તાલથી મુદર રીતે ગીતી ચકાશે]

ત્રા - બા.નું 'બે ૬ છું'ને લી ર ની

ग भ प नि नि नि साँ साँ नि साँ रे

ॐ - २६ - ५५
सु. नि. • ५ ५

ਸਾ - ਧ ਮਾ । ਲ - ਧ ਐ ਸ ੨ ਘੀ H ।

ग भ य नि नि॑ नि सा॑ सा॑ नि सा॑ रे

सा हे न ओ
सा नि० ध य

જળ, ભરવા - ને - - જ પીઓ હો, મે ની

निं निं निं - निं० धू पू भू रे निं प भ रे सा -

સાલુડાની કોર

[રાગ : છલ્લા માંડની છાયા]

પાણીમાં ભરતા, ને વાસીમાં વાળતા,
પીરસી પ્રિય કંથ ને પ્રિતે જમાડતાં;

પૂરું પ્રેમે પરસાય ના,
જરા રનેહે બોલાય ના;

પ્રમમાં ભરાય સખી, સાલુડાની કોર.
સામુ સંગાય સખી, કામે સિધાવતાં,
નથુંદીની હોડ પર હૈયું હસાવતાં;

મીઠી માથે ચલાય ના,
હંથા સદે બોલાય ના;

પ્રમમાં ભરાય સખી, સાલુડાની કોર.
સ્વામીના સોષુલે, પ્રિયના મેળાપે,
રનેહની કુંજ મા એ એકાંત વાસે;

જળ્યું મારે જવાય ના,
ધેરા ઝાંઝર છૂપાયના;

પ્રમમાં ભરાય સખી, સાલુડાની કોર.
પાલવડો છોડતાં, વહાલમ રિઝાય ના,
પ્રિયને મનાવતાં પાલવ મૂકાય ના;

બેન બને રહેવાય ના,
મીઠા મનથી મળાય ના;

પ્રમમાં ભરાય સખી, સાલુડાની કોર.

સાલુડાની કોર . . . સ્વરદર્શન

[જુસ્સા માંડની છાયા બરોં આ રાસ હોય અથવા દાદરાના તાબથી બહુ હલકે ભરી રીતે ઝીલી ચકારો.]

પાણી — ડા — જ ર તા ને વા સી — દા — વા જ તાં —
સા સા સા પ પ પ પ પ — રે મ ધે પ મ ગે રે સા —

પી ર સી પ્રિ ય હ ય ને — ટ્રી — તે — જ — ખા — ડ તાં
સા સા સા પ પ પ ધે પ — રે મ પ ધે પ મ ગે ૦ રે સા

પૂ કું પ્રે મે — — પિ ર સા — ય ના
પ પ રે મ પ નિં પ મ મ — રે સા

જ રા ર — ને હે — ખો લા ય ના
મ મ રે મ પ ધે પ મ ગે રે સા

પ મ માં બ રા ય સ ખી સા — લુ ડા ની કો ર
રે સા ધુ નીં સા રે મ મ રે ગે રે મ ગે રે સા

મૂલ્યના:—પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

જીવનપંથે જતી બહેનને—

[રાગ : સુધરાઈની છાયા]

સહીયર, સાસરીયાના આગણને સોહાવજો ર;
પતિદેવના પ્રેમે જલતા પ્રાગણને દિપાવજો ર.

સાખી : પિતા વૃક્ષ તું માનજો, સસરાજના વેંણ;
જનની જેવા ગણજો, સાસુજના શ્રેણ.

રીસરામ ઠરીશ ના દોહી, દેવે હેત વધારજો ર;
સહીયર, સાસરીયાના આગણને સોહાવજો ર.

સાખી : રંગીલા દીયર તથા, ઝીલજો બંધુ ભાવ;
નણદીના રસ બહેણનો, લેજો શીશો લ્હાવ.

પ્રેમભરી પિયરની વાકી, સાસરીયે જાળજો ર;
સહીયર, સાસરીયાના આગણને સોહાવજો ર.

સાખી : ઉરના અમૃત રેડજો, પ્રપુલ્લ રાખી પ્રેમ;
નિર્મળતા નવ ત્યાગતી, વિશુદ્ધ રેજો ખેન.

અવિકારી ઉરભાવ ધરીને, જીવનને જાળાવજો ર;
સહીયર, સાસરીયાના આગણને સોહાવજો ર.

સાખી : જીવન પંથ ત્હારો ત્હા, ત્હા તારો સંસાર;
સુખદુઃખને સરખા ગણી, ઝીલજો જગ અંમાર.

પ્રણય જલંતા ઉરના પુલકે પ્રિયતમને યજમારજો ર;
સહીયર, સાસરીયાના આગણને સોહાવજો ર.

જીવન પંથે જતી બહેનને— . . . સ્વરદર્શન

[મુધરાઈ રાગની છાયા અને 'પૂનમ ચાંદની' ના રાહથી આ રાગ-જંગલ તાલમાં ગીલી ચકાસે.]

સ હી ધ ર સા - સ રી યા - ના આં - ગ થુ ને -

મ ગ મ મ પ ધ નિં સા નિં ધ નિં પ ધે પ નિં ધ પ

સો હા વ જે - - ર

મ પ ધે નિં ધે પ મ

પ તિ દે વ ના પ્રે - મે - છ લ તા પ્રાં - ગ થુ ને

મ મ મ ગ મ પ ધ નિં સા નિં ધ નિં પ ધે પ નિં ધ

દિ પા - વ જે - ર ઃ

પ મ પ ધે નિં ધે પ મ

પિ તા તૂ ટ્ય તું મા ન જે - - - - -

સાં સા સા સા સા સા રે સા નિં સા નિં ધ નિં ધે પ ધે પ મ

સ સ રા જી - ના વે થુ

મ મ પ ધે નિં ધે પ મ

જ ન ની જે વાં જ થુ જે - - - - -

સાં સા સા સા સા સા રે સા નિં સા નિં ધ નિં ધે પ ધે પ મ

સા - સુ જી - ના કે થુ

મ મ પ ધે નિં ધે પ મ

સૂચના:—' રીસ રાગ કરીયના કોલી ' ' જે પતિદેવના પ્રેમે જલતા ' સ્વરદર્શન પ્રમાણે. ત્યાર પછી ઉપર મૂળજ.

વસંત

[રાગ : સોરઠની છાયા]

મધુરી મધુ મંજરીયો ડાલે...'

આમ્રકુંજે રસાળી;

વસંતની, રસબસતી છેલે—

જુલે કોયલ કાળી.

બેન, મધુરી મધુ મંજરીયો ડાલે...!

ફફફફ કરતી, રસની ભરતી—

છીંજે વિશ્વની વાહી;

સંગીત રંગે, ધરા નિતરતી—

વિલસે વસંત વહાલી.

બેન, મધુરી મધુ મંજરીયો ડાલે...!

અંગ અંગમા અનગ પ્રગટે—

સુરંગ ભસતી લાલી;

ધસભસતી, રસ જરતી આવે—

વસંત આ હિજ્યાળી.

બેન, મધુરી મધુ મંજરીયો ડાલે...!

વસંત . . . સ્વરદર્શન

[સોરઠ રાગની છાયાનું આ રસમય ગીત લાવણી અગર જંગલ તાલથી ગાઈ શકાશે.]

મ ધુ રી - મ ધુ મં જ રી યો ડા લે -

પ સા સા નિં ધ પ મ મ ગ રે ગ રે સા

આ અ કું જે ર સા - ણી

રે રે મ પ પ નિં ધ પ

વ સં ત ની ર સ ય સ તી છો - જો

મ મ મ પ નિ નિ સા સા મા રે નિ સા

ઝૂ - લે - કા - ય લ કા - ણી

નિ સા નિ રે સા રે નિં સા ધ નિ પ

જો - ન - મ ધુ રી - મ ધુ મં જ રી યો ડા લે -

પ ધ નિં સા પ સા સા નિં ધ પ મ મ ગ રે ગ રે સા

અન્યતા:—૫જીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

ચંદ્ર અને પ્રિયતમ

[રાગ : પિયુની છાયા]

ચાદો હોયો છે મારા, ચોકમા રે લોલ !
પ્રિયતમ બેઠો છે સામા, ગ્રામમા રે લોલ !
હૈયું જૂલે, મારું હૈયું જૂલે.

ચાદાતી ભાત મારા, આગણે રે લોલ !
પિયુના પ્રસાદ મારી, પાપણે રે લોલ !
હૈયું જૂલે, મારું હૈયું જૂલે.

ચાદાતા તેજ મારા, પુરખા રે લોલ !
પિયુના પ્રકાશ મારા, હરખાં રે લોલ !
હૈયું જૂલે, મારું હૈયું જૂલે.

ફરતે આકાશ ચાદો, રાજવી રે લોલ !
હરતે આકાશ બહાલમ, રાજવી રે લોલ !
હૈયું જૂલે, મારું હૈયું જૂલે.

આભેથી વહાણુ ભલે, હિતયોં રે લોલ !
પ્રિયતમના પ્રાણુ મેતો, નીરખ્યા રે લોલ !
હૈયું જૂલે, મારું હૈયું જૂલે.

ચંદ્ર અને પ્રિયતમ : ૧૧. . સ્વરદર્શન

[પિલુ રાગની ઇલાનો આ રાસ હોય, દાદરા અગર
ખેમદાના તાલમાં ઝીલી ચકાશે.] ૧. .

ચાં દો - હ ઓ હ મા રા યો - ક મા ,

ગં ગં ૦ રે ગં રે સા સા રે મ પ નિ

રે લોલ

ધ પ -

પ્રિ ત મ ખે ઠો હ સા મા યો - ખા મા

ગં ગં ૦ રે ગં રે સા સા રે મ પ નિ

રે લોલ

ધ પ -

હૈ યું ઝૂ લે મા રું

નિ સા રે નિ ધ પ

હૈ યું - ઝૂ લે - -

નિ ધ પ મ ગં રે સા

પ્રેમપંથ

[રાગ : હોરી]

સંસારને સોહાવનાર, પ્રેમ કરેા પંથ;

પ્રેમ કરેા પંથ.

આત્મને ઇબજનાર, પ્રેમ કરેા પંથ;

પ્રેમ કરેા પંથ.

સાખી : પ્રેમ પંથ સુંદર છતાં, છે ખંજરની ધાર;

આત્મ ભોગ જેના છે, પ્રેમ ત્યાં વસનાર.

વિલાસ વિષ બાળનાર, પ્રેમ કરેા પંથ;

પ્રેમ કરેા પંથ.

પ્રથમ શીર કાપનાર, પ્રેમ કરેા પંથ;

પ્રેમ કરેા પંથ.

સાખી : એ પંથે જનારને, કમલે કમલે ઠેસ;

સહન કરે જે સંકટો, તે પામે રસદેસ.

મેહબન્ધ તોડનાર, પ્રેમ કરેા પંથ;

પ્રેમ કરેા પંથ.

અખંડ અિકમ જોડનાર, પ્રેમ કરેા પંથ;

પ્રેમ કરેા પંથ.

સાખી : પ્રેમ પંથના કંટકો, સવળા કુસુમ સમાન;

છેર વાજંતા શીવળા, સહવામાં કલ્યાણ.

આત્મ જ્યોતનો પ્રકાશ, પ્રેમ કરેા પંથ;

પ્રેમ કરેા પંથ.

દિવ્ય ધામનો વિલાસ, પ્રેમ કરેા પંથ;

પ્રેમ કરેા પંથ.

પ્રેમપંથ સ્વરદર્શન

[હોરી રાગનો આ રાસ હોય અમર દાદરામાં બીલી ચકાશે.]

સં સા ર ને સો હા - વ ના - ર પ્રે મ કે રો પં થ
 નિ નિ નિ સા રે ધ સા નિ ધ પ ધ ધ પ મ પ રે -
 પ્રે મ કે રો પં થ
 મ ગે રે ગે સા -

આ ત્ત - ને હ જા - જ ના - ર પ્રે મ કે રો પં થ
 નિ નિ નિ સા રે ધ સા નિ ધ પ ધ ધ પ મ પ રે -
 પ્રે મ કે રો પં થ
 મ ગે રે ગે સા -

પ્રે મ પં થ મું દ ર છ તા - - - - -
 રે રે રે રે રે રે રે રે રે સા નિ પ મ મ પ નિ સા રે ગૈ

છે ખં જ ર ની ધા ર - - - - -
 નિ નિ સા ગે રે સા - રે સા નિ ધ પ મ ગે રે સા રે

આ ત્ત મો ગ જ - ના - હ રે - - - - -
 નિ નિ રે રે સા સા રે મ પ નિ - પ - ૦ સા - -

પ્રે મ ત્ત્ત વ સ ના ર - - - - -
 નિ ધ પ મ નિ ધ પ - ગે - રે - નિ - સા -

સૂચના:—પછીની કડીઓ અને સાખી ઉપર પ્રભાસુ.

અખોલડાં

[રાગ : સાદી ગરબી]

બાબી, કુળે દેવા કેરી વાત,
અખોલડાં શેણે લીધાં રે;

ઉડખા કેમ આંખના ઉગસ,
રસણાં શેણે લીધાં રે.

નથી કેમ હમતા હૈયે બાવ,
અખોલડાં શેણે લીધાં રે;

શું કાંઈ ઝીલ્યા ઝાછેરા લ્હાવ,
રસણાં શેણે લીધાં રે.

કે કાઠિએ કીધાં કપરાં વેણ,
અખોલડાં શેણે લીધાં રે;

કુળે કાણે લાખ્યાં ધમતાં નેણ,
રસણાં શેણે લીધાં રે.

+

+

+

વીરા તમારા બાપ છે વિદેસ,
અખોલડાં એણે લીધાં રે;

બૂરશે મ્હારાં હૈયાં કેરાં હેત,
રસણાં મીઠાં લીધાં રે.

વાડું તોથે વાલ્યમ વળેનાં,
અખોલડાં એથી લીધાં રે;

મારજડે મને કાઠ મળેના,
રસણાં મીઠાં લીધાં રે.

અબોલડાં . . . સ્વરંદર્શન

[આ સાદી ગરબી લાવણી તાલમા ઝીલી ચકારો.]

ભા ભી કે બે હ યા કે રી વા ત
સા સા સા સા ધ નિ સા નિ ધ પ

અ બો લ ડા રો ભે લી ધાં રે
પ પ ધ નિ ધ મ નિ ધ પ

ઉ ડયા કે મ આ ખ ના ઉ ભ સ
સા સા સા સા ધ નિ સા નિ ધ પ

૩—સ છા રો ભે લી ધાં રે
પ પ ધ નિ ધ મ નિ ધ પ

સૂચના: પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

પટોળાં

[રાગ : કૌશિક દાનરા]

સાખી : પિયુ ! પટોળાં સાંપડે, પાટણ દેશ મઝાર;
 લખમૂલાં લઈ વોરજો, મારે હૈડે હોસ અપાર.

વહાલાં લાગે, વહાલાં લાગે;
 પિયુ ! પટોળાં, વહાલાં લાગે.

સાખી : પટોળાં પહેરે પદમણી, સોહે સાજણ રનેહ;
 તારા વેલની લાતમાં, ચંદર મુખડો દેહ.

વહાલાં લાગે, વહાલાં લાગે;
 પિયુ ! પટોળાં, વહાલાં લાગે.

સાખી : મોરલ, કોયલ, હંસલા, લાતે ભગે મુગન;
 પિયુ ! પટોળાં લાવજો, મૂલવું મારાં માન.

વહાલાં લાગે, વહાલાં લાગે;
 પિયુ ! પટોળાં, વહાલાં લાગે.

સાખી : રનેહવ પટોળાં સંભરે, 'મુખીયા' દન ને રાત;
 વીણી વીણી ને વોરજો, મારે હૈયે ખીલો ખાંત;

વહાલાં લાગે, વહાલાં લાગે;
 પિયુ ! પટોળાં, વહાલાં લાગે.

પટોળાં . . . સ્વરદર્શન

[આ રાગ કૌશિક કનરા રાગનો છે. હોંયના તાલથી ગીતા શકારો.]

પિ યુ પ ટો ળા સા પ રે 'પા ટ'ણુ દે સ મ ઝા ર
સા સા સા સા નિ ધ ધ પ નિ ધ ધ પ પ ધ મ -

લ ખ મૂ લા લ ઇ વો ર નો મારે હે રે હો સ અ પા ર
ધ ધ ધ ધ ધ પ નિ ધ મ પ પ નિ ધ પ પ ધ મ -

વ હા લા લા ગે - - - વ હા લા લા ગે
મ મ મ પૂ ધૂ નિ સા નિ ધ પ મ -

પિ યુ પ ટો - ળા - વ હા લા લા ગે
ધ પ મ ગે રે સા રે મ ગ ગ મ

સૂચના: પછીની કડીઓ ઉપર પ્રભાણે.

મેઘ

[રાગ : મલ્હાર]

ઓવી આવાઢની વાદળી સાહેલડી,
 લાવી સદેશ રસ વાદળા સાહેલડી;
 વરસે વિભોર જળ વાદળા સાહેલડી, આવી૦ ૧
 ટહકે છે મોર મીઠા વનમાં સાહેલડી,
 ઢેલડના તોર રૂડા તનમાં સાહેલડી;
 બોલે છે બોલ બાપેશ સાહેલડી, આવી૦ ૨
 ગાજે છે આભ વીજ ચમકે સાહેલડી,
 ધરા મૂજે ને પહાડ કંપે સાહેલડી;
 ખેડૂ હરખાય નેણ વડે સાહેલડી, આવી૦ ૩
 ઘેરા છે ઘોર ધન ગાજે સાહેલડી,
 વેણુના નાદ વન વાગે સાહેલડી;
 જંગલે હિડાળે મેઘ ગુજે સાહેલડી, આવી૦ ૪
 ધરા છે નહાનડી નાર સાહેલડી,
 રાજવી મેઘ ભરથાર સાહેલડી;
 ધરા ધરે છે શણગાર સાહેલડી, આવી૦ ૫
 મેઘરંગે રમે અલબેલો સાહેલડી,
 મલ્હાર મેઘ રસ ઘેવો સાહેલડી;
 આઘ્યો છકેલ છેલ રેલો સાહેલડી, આવી૦ ૬
 ધરના વિજેગ-સોગ વટયા સાહેલડી,
 આઠ આઠ મહિને મટયા સાહેલડી;
 હેત ભર દેયાં હસ્યાં સાહેલડી, આવી૦ ૭

મેઘ સ્વરદર્શન

[મેઘનો આ રાસ ખાસ મહાર રાગમા ગોઠવ્યો છે હોય, દાદરા અને ખેમટાના તાલથી ઝીંપી ચકાસે.]

આ વી આ પા દ ની વા દ ણી સા હે લ ડી
સા નિ સા પ મ પ ગ ગ ગ મ રે રે સા

લા વી સ દે ચ ર સ વા દ ણી સા હે લ ડી
મ મ પ પ પ નિ નિ સા સા સા સા રે નિ સા

વ ર સે વિ જો ર જ જ વા દ ણી સા હે લ ડી
રે રે રે રે રે સા રે ગ ગ ગ મ રે રે સા

આ વી આ પા દ ની વા દ ણી સા હે લ ડી
સા ની સા પ મ પ ગ ગ ગ મ રે રે સા

આમ્ય-પ્રભાત

[રાગ : સૈરવ]

પ્રભાત ઝગક્યાં રસભરીયાં,
કાંઈ ક્રિયા સરોવર છલ છલીયા;
રસભરીયાં રે રસભરીયાં,.....પ્રભાત૦
વળી વહતા નીરમળ નીર ઝરણાં,
ત્યાં રમે રમાના જળ ભરણાં;
રસભરીયા રે રસભરીયાં,.....પ્રભાત૦
તે વડલે કાપલ 'ફૂલ' કરતી,
તે મેના મધુરી રસ ભરતો;
રસભરીયાં રે રસભરીયાં,.....પ્રભાત૦
કંઈ કલરવ વાયસ ના ચાતા,
એ પ્રભાત સંગીત સહુ ગાતા;
રસભરીયાં રે રસભરીયાં,.....પ્રભાત૦
ગૂઢ આંખથી રમવા આવ્યા જોર,
કંઈ પગલે ઢળતી રસની ઊળ;
રસભરીયાં રે રસભરીયાં,.....પ્રભાત૦
ત્યાં મદભર મધુરી મલકાતી,
પતિ નૃત્ય નીલગીરી હરખાતી;
રસભરીયાં રે રસભરીયાં,.....પ્રભાત૦
રસ પ્રભાત વાયુ વહતા'તા,
કંઈ ધેરાં વલોણાં ધુમતાં તાં;
રસભરીયાં રે રસભરીયાં,.....પ્રભાત૦
હજી બાળ રાજવી પોદ્યાં તા,
તેણે માતાના હેત-હીર જોડ્યાં તાં;
રસભરીયાં રે રસભરીયાં,.....પ્રભાત૦

ને દેવ ઝાઘરી ત્યાં રણુકી,
કંઠ ઉપા સુન્દરી રસ ભરતી;
રસભરીયાં રે રસભરીયાં,.....પ્રભાત

ત્યાં અરણ્યદેવ આભે ઝગઝગા,
ને ઉપાએ પાલવ સકેત્યા;
રસભરીયાં રે રસભરીયાં,.....પ્રભાત

૧૬-૧-૩૪

ગ્રામ્ય પ્રભાત . . . સ્વરદર્શન

[ભૈરવ રાગનો આ રાસ જગરણુના અતિ છેક પ્રભાતે ગાવાથી
અતિ આનંદ આપશે. આ રાસ હીંચ, ઘઘરા, ખેમટા અગર જંગલા
તાલથી ઝીલી સકાશે.]

પ્રભાત ઝગઝગાં રસભરીયાં
મ પ ગ મ મ પ - ધે ધે ધે ધે પ

કંઠ ઉપા સરો - વર જલજલીયાં
પ ધે નિસા રે સા નિ પ ધે સા નિ ધે ધે પ

રસભરીયાં રે - રસભરીયાં
ગ મ ગ રે ગ મ પ મ ગ રે રે સા

પ્રભાત ઝગઝગાં રસભરીયાં
મ પ ગ મ મ પ - ધે ધે ધે ધે પ

સચના; પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

રાસ રમવા

[રાગ : ઝીઝાટીની છાયા]

પહેરી પટોળું રાણી, રમવાને ચાલીયાં;
આવ્યા—આવ્યા છે, દેવદરબાર હો,
રમવાને ચાલીયાં. ૧

હાથે કંકણ સોહે, હેયામા હેમહાર;
હોસે ઝીઘે રાસ, ઉજળી છે રાત હો,
રમવાને ચાલીયાં. ૨

ખમમાં ઝાઝર કાંઈ, ઘૂંધરીના ધમકાર;
તાળી પડે ને, ગમન માજે આવાહ હો,
રમવાને ચાલીયાં. ૩

કોયલના કંઠે સૂણી, દિશાઓ ડોલતી;
રેલાતી રાસ રેલ, સખીયું નો સાથ હો,
રમવાને ચાલીયાં. ૪

ચંદ્ર તળાવડી, હલ હલ હલતી;
રાસ રમન્તીના, રૂઠા લલકાર હો,
રમવાને ચાલીયાં. ૫

સુંદરીની સ્નેહભરી, ચમકે છે આખડી;
આગળ આવ્યાં તો રાજ ' ઉઘ્યા પ્રભાત હો,
રમવાને ચાલીયાં. ૬

રાસ રમવા . . . સ્વરદર્શન

[આ સાદી ગરબી પર ઝીંઝોટીની ઢાયા છે. હીંચના તાલથી
આ રાસ ઝીલી ચકાસો.]

પ હે રી - પ ટો ણું રાણી ર મ વાને આ લી યાં
ગ મ પ ધે મ પ ધ નિં સા પ ધ નિં ધે પ ધે મ

આ વ્યાં આ વ્યાં છે " હે વ ફ ર બા ર હો
સા સા સા ગે ર સા સા નિં ધ સા ધ નિં

ર મ વા ને આ લી યાં
પ ધે નિં ધે પ ધે મ

સૂચના: પછીની કડીઓ ઉપર પ્રભાવે.

ઉરભાવ

હૈયાના દેવ બહેન હૈયે રમે;
હેત બર્ધા હાસ્ય બેન હૈયે રમે.

પ્રિતમનો પ્રેમ પ્રાણ હૈયે વસે;
હરની અનંત ન્યોત હૈયે હસે.

હૈયાના દેવ બહેન હૈયે રમે;
હેત બર્ધા હાસ્ય બેન હૈયે રમે.

રોહ મધુર ભાવ હૈયે હસે;
આતુર-આકૂલ-હર પ્રેમે જલે.

હૈયાના દેવ બહેન હૈયે રમે;
હેત બર્ધા હાસ્ય બેન હૈયે રમે.

પ્રીતમના નેણ મારા નેણ સમે;
ભાવ બીના રંગ બેન અંગે રમે.

હૈયાના દેવ બહેન હૈયે રમે;
હેત બર્ધા હાસ્ય બેન હૈયે રમે.

હરના મિલન હરહરને અમે;
પિયુ ને ચરણ પ્રાણ પ્રેમે નમે.

હૈયાના દેવ બહેન હૈયે રમે;
હેત બર્ધા હાસ્ય બેન હૈયે રમે.

वेदना,

[२]

કાળના વાયરા

[રાગ : કાલીગઝ]

જગ ઉજળા તે હાસ્ય મધુરા,
હર હરની તે રસિક ધારા,
ભારત વાસી સહુ બૂલી ગયાં;
કાળની કળેરે સુધ રસાં.
જીવન એ નિરમળ મરમાળાં,
આંમણુ એ રસમય હરિયાળાં,
ધરના દીવડા ખૂંટી ગયાં;
ટૂંકડા માટે ખૂંટી રસાં.
પેટને ખાતર અત મળે નાં,
વસન કેરી આશ રૂળે નાં,
નમ યરીર એ નાચી રસાં;
જૂખને લાકડે ત્રાસી રસાં.
આંખડી સામે જવાલા જલતી,
એમા એ રંકની વાડીયું જળતી,
હેમાની હોળાયે ચગી રહી;
આશા અંધારે હીડી રહી.
મેંધા ખાલુડા ને ગોદમાં લપ્પ,
જનની આંસુ સારી રહી,
ધાવણુ ખુટયાં માડી કેરાં;
પુલો ચૂંટાયાં વાડી કેરાં.
ગામને ગોંદરે ગોધન ન મળે,
આંખની પાળે લોહી ગરે,
કુધનો છોટો મળે નહિ;
ખાળકે જિયારાં રહે રહી.

ખાલી કાઠારે 'રાખ'ડી રમતી,
ભમતી શૂખડી વૈરણે 'થિય',
 જની બિખારી ભમી રહ્યા;
 કાળને ચેરણે 'નમી' રહ્યા.
મુસકે મુસકે રડતો ખેડુ,
પેગલે પેગલે પડતો ખેડુ,
 પાવક જગનો મરી રહ્યો,
 હિના આસુડે રડી રહ્યો
તડકા સહતો, ટાકડી સહતો,
ભર ચોમાસે, મૂળ જતો,
 'વેરા'ને 'વઠ' ની ફાસી પડી,
 ખારમે 'રાહુ' ની રાશી પડી.
ભીતી સોડે સહુ પોલોગયા કા ?
હેવાની હોળાયે જલ્દી રહ્યા,

। કાળના વાયરા વાહ રહ્યા,
સાત સાત સમદર ગાળી રહ્યા.

૧૭-૧-૩૪

કાળના વાયરા . . . સ્વરદર્શન

[આ રાસ કાલિંગડામા આધ્યો છે. જોગીવારાગની છાયા આપી છે.]

જ ગ હ જ જા તે હા સ્વ મ ધુ રા

પ પ પ ધ નિ નિ સા સા રે સા નિ સા

હ ર હ ર ની તે ર સિ ક ધા રા

નિ નિ નિ નિ સા નિ ધ ધ મ ધ પં

ભા ર ત વા સી સૌ જૂ લી ગં યા

ગ ગ ગ ગ મ નિ ધ પ મ

કાળની કબરે સૂઈ રહ્યાં

ગ ગ ગ મ મ મ ગ રે નિ સા

મૃતના પછીની કડીઓ ઉપર પ્રભાણે

આંસુડાં

[રાગ : દરબારીની છાયા]

નદવ લુધ નમ્યાં છે, જગને આંગણે રે બેન !
 ઉરના લોહી, વરસે છે, જગની પાંપણે રે બેન !

કંગાલને બેહાલના, કચરાય ધમતા આંસુડાં;
 લાખો ગંરીબોના અરે, છલકાય બેની આંસુડાં.

ઉછળે સત્તાના હથીઆર, જગને મંડપે રે બેન !
 નદવ લુધ નમ્યાં છે, જગને આંગણે રે બેન !

અગદાય મુડીદારના, ચરણોતળે એ આંસુડાં;
 જવાલામૂખિ ફાટ્યો જગે, ને ત્યાં બળે છે આંસુડાં.

તાંડવબેલ બેલે સત્તા, જગની છાતીયે રે બેન !
 નદવ લુધ નમ્યાં છે, જગને આંગણે રે બેન !

સંહાર માટે સાગરો, ઉછળી રહ્યાં છે આંસુડાં;
 ક્ષપાંત આજે યષ્ઠ રહ્યાં, નિર્દોષનાં એ આંસુડાં.

કરવત કાળ કેરાં આજ, જગની ડાળીયે રે બેન !
 નદવ લુધ નમ્યાં છે, જગને આંગણે રે બેન !

ધનસાહ પાએ આજ એ, કંગાલ કેરાં આંસુડાં;
 પ્રભુનાનામથી પણપાક છે, બેકારના એ આંસુડાં.

સીતમગરોના સોટા, જગને કાળજે રે બેન !
 નદવ લુધ નમ્યાં છે, જગને આંગણે રે બેન !

આંસુડાં

સ્વરદર્શન

[આ કરુણ રાસ પર દરબારી રાગની છાયા છે. જંગલ તાલથી આરાસ ઝીલી ચકારો.]

જ દ વ છ ધ જ મ્યાં છે

મ ૦ મ મ પ મ નિં ધ

જ ગ ને આં ગ લે ર બેન

ધૂં ધૂં ધૂં પ પ પ ધ મ

ઉ ર ના લો હી વ ર સે છે

મ ૦ મ મ પ મ નિં ધ

જ ગ ની પા પ લે ર બેન

ધૂં ધૂં ધૂં પ પ પ ધ મ-

ક ગા લ ને- બે હા લ ના ક મ રા પ

મ પ મ નિં નિં સા સા સા નિં નિં નિં નિં

ધ ગ તા આ - સુ ડા - -

સા સા સા નિં સા નિં ધ પ મ

લા બો ગ રી બો ના અ રે હ લ કા પ

સા સા નિં સા ધ નિં ધ પ પ ધ નિં ધ

બે ની આ સુ ડાં -

પ પ મ ધ પ મ.

સૂચના: પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

કોણ...?

[રાગ : બિહાગ]

આજા ઉજાસ મારા આંગણા ના લાલ,

કોણ લૂટે ?

કેમ લૂટે ?

જીવન સૌરભ ની મેઘેરી લાલ,

કોણ જૂસે ?

કેમ જૂસે ?

રંક માતાના ખોળા હો લાલ,

કોણ ખૂદે ?

કેમ ખૂદે ?

લોહી ઇશંતા ઉરના લંકાર,

કોણ ચૂસે ?

કેમ ચૂસે ?

દેવ દીધેલાં ન્હાતેરા બાળ,

કોણ ઝૂટે ?

કેમ ઝૂટે ?

મેઘી વાડી કરાં પંખીયાં લાલ,

કોણ પીએ ?

કેમ પીએ ?

મારા ખેતરના પાક રસાળ,

કોણ વેડે ?

કેમ વેડે ?

બળતા હેવાપર મગતા અંગાર,

કોણ મેલે ?

કેમ મેલે ?

કોણ...? સ્વરદર્શન

[આ રાસ શુદ્ધ મિલાગની ફાવમા ગાઈ શકાય તેવા છે.
હોય અથવા દાદરા કે ખેમટાના તાલમા ગ્રીની સકારો.]

આ છા - ઉ જા સ^૧ મા રા -
સા ગ મ પ પ નિ ધ નિ -

આ ગ જા ના - લા - લ
રે સા નિ ધ ૦ નિ ધ પ

1 (૮)

મ જા - ' લ - ટ - - - -
સા ગ મ સા નિ ધૂ પ મ પ

કે મ લં ટે
મ ગ રે સા

સૂચના : પાછીની કઠીઓ ઉપર પ્રમાણે.

પાવો વાગે

[રાગ : માઢ]

માંદા પડયાં છે ન્હાનેરા બાળ,	પાવો વાગે, પાવો વાગે;
	શેઠની મિલનો પાવો વાગે.
આગણુ ધૂમતો આવ્યો છે કાળ,	પાવો વાગે, પાવો વાગે;
	શેઠની મિલનો પાવો વાગે.
પેટ-પટારે વરસે વરાળ,	જૂખ જાગે, જૂખ જાગે;
	શેઠની મિલનો પાવો વાગે.
હાડ રહ્યા ને હીર લૂંટાય,	મોત જાગે, મોત જાગે;
	શેઠની મિલનો પાવો વાગે;
ધોરી છોડયાં ને હોળી ખેલાય,	આગ લાગે, આગ લાગે,
	શેઠની મિલનો પાવો વાગે.
ગંધાતી ઓરડી ધૂમે અંધાર,	જૂત લાગે, જૂત લાગે;
	શેઠની મિલનો પાવો વાગે.
સંચાને ચોકડે પરણ્યો પિલાય,	કાળ નાચે, કાળ નાચે;
	શેઠની મિલનો પાવો વાગે.
મેઢરને માથડે શેઠ સોહાય,	તીર વાગે, તીર વાગે;
	શેઠની મિલનો પાવો વાગે.
મિલને જૂંજળે હેવાં લરખાય,	મૂડી ગાળે, મૂડી ગાળે;
	શેઠની મિલનો પાવો વાગે.
ધગતાં કકળે આંસુડાં લાખ,	ન્યાય માગે, ન્યાય માગે;
	શેઠની મિલનો પાવો વાગે.

પાવો.વાગે — ૮૫

પાવો વાગે સ્વરદર્શન

[માઠ રાગનો આ રાસ હીંચના તાલથી હલકે બરી રીતે
માઠ થકાશે.]

મા' હા 'પ' ડયા' છે ન હા ને રા બા, જ
નિ સા રે સા નિ ધ પ ધ પ ધ નિ -

પા વો — વા - ગે - પા વો વા ગે
ધૂ પ્રમૂ ગૂ રે ૦ ગ ૦ સા રે ગ સા

શે ઠ ની , ગિ લ નો પા વો વા ગે
મ મ મ મ મ મ રે મ મ પ

સૂચના : પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

જેડૂની ખીહર

[હિતરાયન]

[રાગ : સાદી ગરબીનો ઢાળ]

સાતસાત ધાનના ઢગલા કરાવો,
 ખીહર જેન હરખાતી આવે;
 ગાવડીનો જાયો મલપે મુખડે,
 માવડી એની મલકાતી આવે.
 ખળાવાડે જેડૂ હરખે ઉભલો,
 હેયાની દુખ ઉભરાતી આવે;
 માંગણા વાળા મૂડીદારો તમે,
 છાતી જેડૂની કચરાતી આવે.
 સોને જવાયા ધાનના ઢગલા,
 એ લૂંટવા દરખારી ફેણુ આવે;
 હરખે ઉભલો જેડૂ ખળામાં,
 તેને ગમે કાળ ફાંસો આવે.
 હસતા નેંજુલા રડતાં માતાં,
 જીવન આશા ચગદાતી આવે;
 જેડૂને કાળજે કોરડા વિંઝતી,
 સત્તા-ડાકથુ મદમાતી આવે.
 પાપના તપને હળવો કરવા,
 દાન-પૂનની પીચકારી આવે;
 પાપના આસને પોઢયા પલિતો,
 જેડૂત ઘેર ખુવારી આવે.
 સિખમદાદના મત જૂલાણાં,
 મીઠડી ખીહર રડતી આવે;
 ગાવડીના જવા નાખે નીસાસા,
 ભારત દેશની પડતી આવે.

ઝેડૂની ખીહર સ્વરદર્શન

[આ રાસ સાદી ગરબીના ઢાળથી હોય અગર દાદરાના તાલમાં ઝીલી ચઢશે.]

૧

સા ત સા ત ધા ન ના -
મ મ મ મ મ મ પ નિ

ઢ ગ લા ક રા વો -
નિ નિ નિ નિ નિ નિ સા

ખી હ ર એ ન
ધ ધંપૂ મ મ

હ ર ખા તી આ વે
પ ધ ધ પ મ મ

૨

સૂચના: પછીની પ્રત્યેક ઠડી ઉપર પ્રમાણે.

અંધારી રાત !

[રાગ : આશાવરી]

આલખોળે અંધારાં ખેલતા,
 આજ હી અંધારી રાતરે;
 અગટે ક્યારે પ્રભાત ?
 નવલખતારા રહી પડ્યા,
 આજ હી અંધારી રાતરે;
 અગટે ક્યારે પ્રભાત ?
 આદે લીધા કંઈ રસણા,
 આજ હી અંધારી રાતરે;
 અગટે ક્યારે પ્રભાત ?
 શુ સર ગયો પરદેશમાં ?
 આજ હી અંધારી રાતરે;
 અગટે ક્યારે પ્રભાત ?
 દુર ઠાળ કરે પરિહાસ કે,
 આજ હી અંધારી રાતરે;
 અગટે ક્યારે પ્રભાત ?
 કોઈ લૂંટે જીવન મુદ્દાસ કે,
 આજ હી અંધારી રાતરે;
 અગટે ક્યારે પ્રભાત ?
 ઘેરીઘેરી નીંદર પ્રણુ મોકલે ?
 આજ હી અંધારી રાતરે;
 અગટે ક્યારે પ્રભાત ?

કાળધેરા પડ્યા જગ મંડપે,
 આજ ઉગી અધારી રાતરે;
 પ્રગટે ક્યારે પ્રભાત ?

પશુ પખીડા તરફડે,
 આજ ઉગી અધારી રાતરે;
 પ્રગટે ક્યારે પ્રભાત ?

કોમળ કુસુમડા ખરી પડે,
 આજ ઉગી અધારી રાતરે;
 પ્રગટે ક્યારે પ્રભાત ?

ધરતી કન્દન કરી રહી,
 આજ ઉગી અધારી રાતરે;
 પ્રગટે ક્યારે પ્રભાત ?

જગતે નીંદર ઘેરી રહી,
 આજ ઉગી અધારી રાતરે;
 પ્રગટે ક્યારે પ્રભાત ?

કાળના દળ બળ નાચતા,
 આજ ઉગી અધારી રાતરે,
 પ્રગટે ક્યારે પ્રભાત ?

પ્રલય તણાં ગીત ગાજતા,
 આજ ઉગી અધારી રાતરે;
 પ્રગટે ક્યારે પ્રભાત ?

કાળની કરવત ચાલી રહી,
 આજ ઉગી અધારી રાતરે;
 પ્રગટે ક્યારે પ્રભાત ?

પ્રભય-પ્રતિમા ધૂમી રહી,
 આજ ઉગી અધારી રાતરે;
 પ્રગટે ક્યારે પ્રભાત ?

જગના જંતુ પોતી ગયા,
 આજ ઉગી અધારી રાતરે;
 પ્રગટે ક્યારે પ્રભાત ?

ધરને ખૂણે ખેલી રણાં,
 આજ ઉગી અધારી રાતરે;
 પ્રગટે ક્યારે પ્રભાત ?

આકાને ખોળસે અરુણ આવળે,
 ઉગી અધારી રાતરે;
 પ્રગટાવેને પ્રભાત.

સ્વર્ગ સોદ-તી ઉપા તું ખેલળે,
 ઉગી અધારી રાતરે;
 પ્રગટાવેને પ્રભાત.

અધારી રાત . . . સ્વરદર્શન

[આ રાસને આચાવરીમા મૂક્યો છે. આચાવરીનો અતરો ન લેતા સાદી રીતેજ આચાવરી ને ગોઠવેલ છે. હીઅ અગર દાખરામા આ રાસ જીલી શકાશે]

આ લ ખો જો અં ધા રા ખે - લ તા
સા સા રે મ મ પ સા ધ - નિં પ

આ જ હ ખી અ ધા રી - રા ત રે
મ મ પ સા મ મ ધ પ ગ રે સા

પ્ર જ ટે - ક યા રે પ્ર લા ત
મ મ પ સા નિં ધ ધ પ -

1

2

સૂચના : પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે

ધનસમ્રાટ....!

[ખનિ કાવ્ય]

[રાગ - હિંદોલ]

વિશ્વ સિંહાસન પર છે આજે, મૂડીવાદ સમ્રાટ,
 મૂડીવાદના ચરણો નીચે, વિશ્વ યત્ન ખરબાદ;
 કંગાલોની કુટિર સળગે, ગરિબના હૈયાનો નાશ,
 આ સસારે આજ ધૂમે છે, પશુબળ ધારી ધનસમ્રાટ ! ૧

મૂડી માટે વિશ્વ વલોબ્યા, લૂંટ્યા રસકમ ધાન,
 મૂડીના ચરણોમા બહેતા, કવિઓના રસગાન;
 ધન માટે એ ધન ધારીની, સદાય સળગે આશ,
 આ સસારે તાંડવ ખેલે, પશુબળ ધારી ધનસમ્રાટ ! ૨

મૂડી ખાતર સત્તાધિશો, ખેલે કર ખજર ધારી,
 ખડકાયા એ ખંજર નીચે, અનેક દુબળા નરનારી;
 કંગાલોની છાતી ઉપર, ધન ધારીના નાગા નાચ,
 આ સસારે આજ રમે છે, પશુબળ ધારી ધનસમ્રાટ ! ૩

ધન માટે જન ધેવા યાતા, કૂર કરો નીજ ઉર,
 દયા દિન દાનવના હાથે, વણા લોહીના પૂર;
 કચરાતાની કમરેખ પર, કુબેરના કાળા કંકળાટ,
 ખજર લઇને ખેલે આજે, પશુબળ ધારી ધનસમ્રાટ ! ૪

યંત્ર આગની જપાલા વચ્ચે, મજદૂરોની ચાતી ખાખ,
 કંગાલોની પાખો કાપી, ઉડતો સબ્ય સમાજ;
 દલિત દળના રક્ત સરોવર, તગતા જળયે આગ,
 સંસારે - અગાર પાયરે, પશુબળ ધારી ધનસમ્રાટ ! ૫

જગ ખૂલે જન જીવન ખૂંચતા, ન્યા પૈસો ભરપૂર,
 સકલ વિશ્વમા આજે રાયે, ધન મદ ધેવા ગાડા વર;
 ઉજળાઓના અવનિપર છે, આપજીદીના નાચ,
 સસારે સમામ રમે છે, પશુબળ ધારી ધનસમ્રાટ ! ૬

ધન સમ્રાટ સ્વરદર્શન

[આ શ્વનિ કાવ્ય હિંદાલ રાગમાં ત્રિતાલ ચતુષ્કળતી માત્રા
સોળથી બળવી શકાશે.]

વિ શ સિં હા સ ન પ ર છે આ ને મૂડી વા દ સ આ ટ
સા સા સા નિ ધ ધ નિ નિ ધ મે પ ગ ગ મે ધ મે ધ સા

મૂડી વા દ ના ચ ર છો ની ચે નિ શ ચ હું બ ર બા દ
સા સા ગ ગ ગ મે મે મે સા સા ગ ગ ગ મે ધ ધ સા —

કં ગા બો ની કુટી ર સ ણ ગે , ગ રી બ ના —
સા નિ ધ મે ગ ગ ગ સા સા સા સા સા સા ગ મે

હ — યા નો ના ચ
ધ ધ સા સા સા સા

આ સં સા — રે આ જ ધૂ મે છે
સા નિ ધ નિ ધ નિ ધ મે ગ સા

પ શુ બ ણ ધા રી ધ ન સ આ ટ —
ગ ગ ગ મે ધ મે સા સા સા સા સા —

સૂચના : પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે

હાયના ભડકે !

[ધ્વનિ કાવ્ય]

[રાગ : ' હજારો વર્ષની ઝૂની અમારી ']

હજારો વર્ષથી ચીરા પડે છે અમ કલેજમાં;
વેચાય છે માટી મૂલે દુકડા કલેજનાં. ૧

અમારા લાખ મૂલા લોહીને લાખો ચૂસી લે છે;
અમારા હાડને પણ પગ તળે લાખો પીસી દે છે. ૨

અમારા જનની કિંમત જગતમાં સાવ સોધી છે;
અમારે શ્વાસ લેવાની પણ પણ આજ મોધી છે. ૩

અમારા હાડના ખોખા પર મહોલાત મંડાતી;
અમારી સર્વ આશાઓ અકાળે હાથ ! રંડાતી. ૪

અમારી વેદનાઓને અરેરે ! કાણ સાંભળવું ?
અમારા જ્ઞાન જીવતર પર ધરી દુકડા જગત હસવું. ૫

અમારા ઊરની આશા પરે પણ ખાખ વરસે છે;
અમારી પીઠ પર કમ્પાવનારી લાત ગરજે છે. ૬

મૂડીદારો, અમારા વિશ્વને ખોદી રહ્યાં છો કાં ?
જીલમગારો, અમારા પ્રાણને તોડી રહ્યાં છો કાં ? ૭

તમે સત્તા ધરી બેઠા, સિંહાસન આ તમારા છે;
અમારી ' હાયના ભડકે ' બધાં સજગો જનારાં છે. ૮

હાયાના બડકે ! . ' . . સ્વરદર્શન

[આ ગીત વાગેશ્વરીમા બેસાડ્યું છે. તાલ દીપચંદી. અને આ ગીત ખુબી કાવ્ય તરીકે ગાવું હોય તો ' હજારો વર્ષની જૂની અમારી ' એ રાગમા ગાવું.]

હ જા રા - વ પ યી - ચી - રા પ કે છે
સા સા સા રે ધ ધ ધ ધ ધ સા નિ ધ ધ મ

અ ખ હ લે જા ના
પ ધ મ ગે રે સા

વે ચા ધ છે આ દી મૂ લે
મ મ મ ધ નિ સા સા સા

દૂ હ ડા હ લે જા ના
સા રે જ સા રે નિ ધ

સૂચના : પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

વેઠ

[રાગ : નૂરસારંગની છાયા]

ધરતી ધમેને વ્યોમ વરસે અંગાર,
 ખંભે કુહાડો નેણુ આંસુડાની ધાર,
 હાકમની વેઠ આજ આવી પડી;
 ખેડૂની આંખડી આંસુ ભરી.
 વગડાની વાટ ચિકટ વસમી છે દૂર,
 અડવાણા પાપ તળે વાગે છે શૂળ,
 હાકમની વેઠ આજ આવી પડી;
 ખેડૂની આંખડી આંસુ ભરી.
 ધરમાં ન ધાન ફૂર નાચે છે કાળ,
 રડતા બાળક ધેર માંદી છે નાર,
 હાકમનો વેઠ આજ આવી પડી;
 ખેડૂની આંખડી આંસુ ભરી.
 બાવળ ફાડેને એનું સળગે શરીર,
 નીતરે છે 'રક્ત-નીર' વાગે છે તીર,
 હાકમનો વેઠ આજ આવી પડી;
 ખેડૂની આંખડી આંસુ ભરી.
 ભારો બાંધ્યો ને કાંઈ ભાંગ્યાં. છે હાક,
 પથે પળ્યો ને છલે હેથે ઉચાટ,
 હાકમની વેઠ આજ આવી પડી;
 ખેડૂની આંખડી આંસુ ભરી.
 ભારો પછડાય. કાળ હાકમને દાર,
 ખેડૂને ધેર લુપ્ત ઉછળે અંગાર,
 હાકમની વેઠ આજ આવી પડી;
 ખેડૂની આંખડી આંસુ ભરી.

વેઠ સ્વરદર્શન

[નર સારંગી આછી જાયથી આ રાસનો બધેજ કર્યો છે. ગાવામા બહુ કરણતા હિતખ કરશે હોય, દાદરા અગર ખેમટાના તાલમા ઝીલી શકાશે]

ધર તી ધ જો ને વ્યો મ વર સે અ ગા ર
ધ ધ પ મ મ, મ મ રે મ પ ધંસા

ખં ભે કુ હા ડો ને છુ આ સુ ડા ની ધા ર
ધ ધ પ મ મ મ પ ધ ધ પ પ મ -

હા કમ ની વે ઠ આ જ આ વી પ ડી -
ધ ધ પ મ મ મ મ રે મ પ ધંસા

ખે દૂ ની આ ખ ડી - આ સુ લ રી
ધ ધ પ મ મ મ પ ધ ધ પ મં

સૂચના: પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

અધૂત

[રાગ : પદ્યની છાયા]

અંતઃજની આંતરડી કહજે, નખને વદનાં તીર,
બહેની, ઝૂને કહે એ પીડ ?

જગની સેવા શીરે ધરીને, સદના જગના તીર,
બહેની, કોને કહે એ પીડ ?

મુગ મુગના આવે અંધારાં;

મળે નહિ જગ પ્રકાશ પારા.

એક પિતાના પુત્ર છતાંયે, મળે ન રિનગ્ધ સમિર,
બહેની, કોને કહે એ પીડ ?

રીખાતા એ રડે હૃદયથી, મળે ન નિર્મળ તીર,
બહેની, કોને કહે એ પીડ ?

જીવર મદિં છે જલ્લતી જગલ્લા;

અધૂત દેશાં બળે બિચારાં.

ધનતા આસુઝાં એ વેરે, રદન મોન ગમિર,
બહેની, કોને કહે એ પીડ ?

અધૂતના જીવન ફરતી છે, કદીવાદ જંજીર,
બહેની, કોને કહે એ પીડ ?

અધર્મ ભરેલા ચરે ઉમરાવા;

અધૂત — માનવવંશ — દટાયા.

બોમ ધરામા કોષ ન એનું, કપ્પાં જઈ દારે દિલ,
બહેની, કોને કહે એ પીડ ?

જગત પિતાના દાર કને પણ, ખખડે છે જંજીર,
બહેની, કોને કહે એ પીડ ?

નથી જૂલ એના પડખવા;

એક રંગને એકજ કાયા.

તોય રચાણી માનવ વચ્ચે, ભેદ તણી આ બીડ,
બહેની, કોને કહે એ પીડ ?

ધર્મ ધૂતની કબરો નીચે, કચરાયા એ વીર,
બહેની, કોને કહે એ પીડ ?

જીવન કષાયા - રગ લૂટાયા,
ધર્મજૂત ભડકે ભરખાયા.

નેહ નજર વેને ના મળતી, જીતા પડતા શીર;
બહેની, કોને કહે એ પીડ ?

અપનાવો એ આત્મ બધુને, બાળો'પાપ પહીત,
બહેની, કોને કહે એ પીડ ?

અધૂત . . . સ્વરદર્શન

[રાગ પિંહુની ઝાયા તાલ : હીચ, દાદરા અમર ખેમટા]

અ ત્ય જ ની આ - ત ર હી - ક ક લે

પૃ પ પ પ ગ મ પ ધ નિં સા નિં ધ પ

ન ધ ને - વ હ તા - ની ર

પ ધ પ સા સા નિં ધ પ મ -

બ હે ની કા - ને ક હે - એ પી ડ

મ ધ પ રે ઝં સા રે ઝં મ ઝં રે સા

જ ગ ની સે રા - શી રે - ધ રી - ને

પ પ પ પ મ મ પ ધ નિં સા નિં ધ પ

સ હ તા - જ ગ ના - તી ર

પ ધ પ સા સા નિં ધ પ મ -

બ હે ની કા - ને ક હે - એ પી ડ

મ ધ પ રે ઝં સા રે ઝં મ ઝં રે સા

યુ ગ યુ મ ના - આ - વે અ - ધા - રા -

પ પ પ મ મ ઝં ઝં સા રે ઝં રે ઝં રે ઝં સા

મ જો - ન હિ - જ ગ પ્ર કા - શ ધા - રા

પ પ પ મ મ ઝં ઝં સા રે ઝં રે ઝં રે ઝં સા

સૂચના પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

મુંઝવણ

[રાગ : કેદારની છાયા]

કોને કહીએ, બેન ! કોને કહીએ ?
 ઉરના અબોલ ભાવ કોને કહીએ ?
 દિલડાના દુઃખ બેન, દાટયા રહેનાં;
 કાઠા એ કારમાં હૈયું સહેનાં;
 તોયે સમાજના સિતમ સહીએ !
 ઉરના અબોલ ભાવ કોને કહીએ ?
 સાસુના શબ્દ બાણ હૈયાને વિધતાં;
 સત્તાધારીની જેમ પળપળ ખિજતાં;
 વીરડા વીરને આંસુ લઈએ !
 ઉરના અબોલ ભાવ કોને કહીએ ?
 નથુદીના લાલ નેથુ રાત દીબળતાં;
 સગા કહેવાય-પડખાએ ન લેતાં;
 શ્વાન સમું જીવતર સહીએ !
 ઉરના અબોલ ભાવ કોને કહીએ ?
 ન્હાનેરી વધમાં વેધવ્ય આવતાં;
 ઉરના ઉલ્લાસને કાળબળ બાળતાં;
 આંસુનો આશરો બેની લઈએ !
 ઉરના અબોલ ભાવ કોને કહીએ ?

મુંઝવણ સ્વરદર્શન

[આ રાસમા કેદારની છાયા છે. તાલ, હીંચ અને ગરબીની
આલમાં પણ ગાઈ શકાય છે.]

કા ને ક હી એ બે ન કા ને કા હી એ
સા સા સા સા - સા સા પ પ પ નિં -

ઉ ર ના અ બો લ લા વ કા ને ક હી એ
મૂ મૂ મૂ મ પ પ ધ સા સા નિં ધ પ -

દિ લ ડા ના દુઃખ બે ન દા દયા ર હે ના
મ મ મ - પ પ ધ ધ પ સા નિં ધ પ

કા દા એ કા ર મા - હે યું સ હે ના
મ મ મ પ પ ધ ધ પ મા નિં ધ પ

તો યે સ મા જ ના સિ ત મ મ હી એ
સા સા મા સા - સા સા પ પ પ નિં -

ઉ ર ના અ બો લ લા વ કા ને ક હી એ
મૂ મૂ મૂ મ પ પ ધ સા સા નિં ધ પ -

સૂચના: પછીની કડીઓ 'દિલડાના દુઃખ બેન' થી 'ઉરના અબોલ
લાવ' સુધીના સ્વરદર્શન પ્રભાસે વગાડવી.

બાળાના શાપ !

[રાગ : દુર્ગા]

આશાનો	દીપ	કોણ	ઝાલવે રે બેન ?
આશા	પ્રદીપ	કાળ	ઝાલવે રે બેન ?
હિરના	અમૃત	કોણ	લૂંટતા રે બેન ?
રૂઢીના	હૂત	આવી,	લૂંટતા રે બેન !
હૈયે	અગાર	કોણ	મેલતું રે બેન ?
કામિનું	કુર	હિર	ખેલતું રે બેન !
પુકા	સગાય	કોણ	બાધતા રે બેન ?
લક્ષ્મીના	રંગ	લલચાવતા	રે બેન !
માતા	પિતાના	ભાવ	ક્યા ગયા રે બેન ?
પૈસાની	હોળાયે	જલી	ગયા રે બેન !
બધના	બધન	કોણ	ભાગશે રે બેન ?
હિરના	આસક્ષ	બધુ	બાળશે રે બેન !
આસુના	ધોધ	કોણ	લૂછશે રે બેન ?
મૃત્યુની	સોડ	આસુ	લૂંછશે રે બેન !
હૈયું	જલે તે	કોણ	હારશે રે બેન ?
ચિતાના	ઘોડ	હિર	હારશે રે બેન !
સકતો	સમાજ	ક્યારે	દૂરશે રે બેન ?
બાળાના	શાપ	મહી	બૂડશે રે બેન !
+		+	+
બળબે	સમાજ	કરં	ચોકકા રે બેન ?
બાળાના	શાપ	એમ	બોલતા રે બેન !

બાળાના શાપ ! . . . સ્વરદર્શન

[કેદારતી દુર્ગામાં આ રાસનો વધેજ ક્યો છે. તાલ હોય, દાદરા અગર ખેમટામાં ઝીલી સકાશે.]

આ શા નો દી પ કો છુ
પ પ પ મ મ પ ધ

ઓ લ વે રે બે ન
પ મ રે રે ધ સા

આ શા મ દી પ કો છુ
પ પ પ ધ ધ સા સા

ઓ લ વે રે બે ન
રે સા ધ મ પ -

આશાનો દીપ૦

સૂચના: પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

ખૂણે રડનારી

[રાગ : દેશ]

કરમાતીએ જીવન કુસુમની, આશામય ક્યારી;
કચરાતી કો કૂરના પગલે, નેહ ભરી નારી.

હિરના ભાવ બધા લૂંટાતા,

સમાજના ચરણે ચમકાતા;

બાળાને બંધન બંધાતા,

ઉજળા એ યૌવન કરમાતાં.

આશાવન્ત હતી જે કાલે, બનતી આજ ખિચારી;
કચરાતી કો કૂરના પગલે, એહ ભરી નારી.

વધુ વિક્રમી એ જીવન કંલિકા,

કુમળી માનવ વંશ પ્રતિભા;

જેના હિરની અનંત આશા,

એવી વગની ભાવી માતા.

હસતો આખડીઓ જે કાલે, આજ છે આમ્હુ ભરી,
કચરાતી કો કૂરના પગલે, નેહ ભરી નારી.

સમાજના પાપે તે રડતી,

સમાજના તાપે તે બળતી;

સમાજની દિવાલો નડતી,

સમાજથી તે સદાય ડરતી,

કાલ રહવારે હતો કુમારી, આજ ખૂણે રડનારી;
કચરાતી કો કૂરના પગલે, નેહ ભરી નારી.

ખૂણે રડનારી સ્વરદર્શન

[દેશ રાગની કરુણ છાયામાં આ રાસ અતિ મનોહર લાગશે. "વિકસાવે નવજીવન કુસુમ" એ રાહ છે, પરંતુ વચ્ચેના અંતરા ખૂદા છે. હોય અથવા દાદરાના તાલથી આ રાસ ઝીલી શકાશે.]

ક ર મા - - - - - તી એ જી વ ન કુ - સુ મ ની
નિ સા રે ગ મ પ ધ પ મ ગ રે ગ રે મ મ ગ રે નિ સા

આ - શા - મ મ ક યા રી
રે ગ રે મ ગ રે નિ સા સા

ક ય રા - - તી કા - કૂ ર ના - પ ગ લે
રે ગ રે પ પ ધ મ ગ રે ગ રે મ ગ રે સા

ને - હ લા - - રી ના - રી
રે ગ રે પ મ ગ રે સા નિ સા

હિ ર ના - લા - - વ જ ધા - - લૂં ટા - તા
મ મ મ મ ગ મ રે ગ મે પ મે પ મે પ મે પ

[આ પછીની ત્રણ લીટીઓ 'હિરના લાવ' - પ્રમાણે લેવી.]

આ શા - વ ન્ત હ તી જે કા લે
પ ધ પ સા સા નિ ધ પ મ ગ

જ ન તી - આ જ બિ યા રી
રે ગ રે મ ગ રે નિ સા સા

સૂચના : પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

અંધારાં

[રાગ : ધનાશ્રી રાહુ : 'ભારી બેઠાં ને હું તો-']

સત્તાની સોટીયો ના નાચે ચમકાર,
મુડીદારના પડે માર રે;—આભેથી અંધારા ઉતરે !

સાખી : કંગાલોની કુટિરમાં, વરસાવે અંધાર;
ફૂર હાસ્ય કરતા અરે, સત્તાના સરદાર.
કંગાલોના કિ કકળાટ રે, આભેથી અંધારા ઉતરે !
પીડિતો પિસામ, મોંઘા દસિતો દળામ,
જગમાં વહન્તી લોહી ધાર રે, આભેથી અંધારા ઉતરે !

સાખી : ધરતી સળગે, ગગન સળગે, સળગે સૃષ્ટિના ચોક;
દાવાનળ દાનવ સ્થે, કચરાતાની પોક.
અવનીના ઓપ બળા જાય રે, આભેથી અંધારા ઉતરે !
મુડીદારોની મોજ, શાહી વાદના શૃંગાર,
પાપીના પાપ પથરાય રે આભેથી અંધારા ઉતરે !

સાખી : પ્રેમ જલે, પ્રજુતા જલે, જલે જીવનના તૂર;
સંસારે સત્તા તણી, સરિતા માંડી તૂર.
જગના જીવન ચગદાય રે, આભેથી અંધારા ઉતરે !
સત્તાની સોટીયોના નાચે ચમકાર,
મુડીદારોના પડે માર રે, આભેથી અંધારા ઉતરે !

અંધારાં

સ્વરદર્શન

[ધનાશ્રીની છાયાનો આ રાસ 'ભારી ખેડા ને હું તો' એ રાહથી ગાઇ શકાય છે. હીંચ, દાદરા અથવા ખેમટાના તાલથી ગીતી શકાય છે.]

સ તા ની સો ટી ચો ના ના ચે — ચ મ કા ર
સા સા સા રે ગ મ પ રે મ ઝે રે સા —

મુ ડી દા રો ના પ ડે મા — ર રે

સા સા સા રે ગ મ પ નિં ૦ ધ પ

આ બે ચી અ ધા રા છિ ત રે
પ મ સા રે મ ઝે રે રે સા

કં ગા લો ની કુ ટી ર મા
પ પ પ પ મ મ ઝે રે

વ ર સા — લે અં ગા ર
મ મ ઝે ઝે રે રે સા —

કુ ર હા રમ ક ર તા અ રે
ધુ નિ સા સા રે ગ સા ઝે રે

સ તા ના સ ર દા ર
મ ગ રે રે ગ સા —

કં ગા લો ના છે ક ક ણા ટ રે —

સા સા સા રે ગ મ પ નિં ૦ ધ પ —

સૂચના : પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે અને વચ્ચે આવતી સાખીઓ દેશ રામની અગ્રાહિ આવી ગયેલ સાખીઓ પ્રમાણે.

વિરહિણી

[રાગ : સામેરીની ધ્યા]

સાત સાત સમદર આઝા પડ્યારે,
 કાંઈ આધા આધા પરદેશ હો !
 બેની, મારો પિયુ ગયો પરદેશ હો.
 મોણા સતાવે મીઠી મધરાતના,
 જાગ્યો જોગણ વેશ હો !
 બેની, મારો પિયુ ગયો પરદેશ હો.
 માખા પિતળના બેડલાં લખેને,
 જાતી સરોવર પાળે હો !
 બેની, મારો પિયુ ગયો પરદેશ હો.
 પાણીડાં ભરતાં પિયુડો સાભરે,
 આખે આસુ કેરી ધાર હો !
 બેની, મારો પિયુ ગયો પરદેશ હો.
 જાવ પિનાં જોળન નવ લાવતાં,
 મુખે મેલાય અંગાર હો !
 બેની, મારો પિયુ ગયો પરદેશ હો.
 સરખી સાહેલીનો માથ ગમેના,
 હેડી ગઈ હેતાળ હો !
 બેનો, મારો પિયુ ગયો પરદેશ હો.
 સાગસીસમનો ઢોલીયો નેતા,
 હૈયામા લાગે લ્હાય હો !
 બેની, મારો પિયુ ગયો પરદેશ હો.
 વિદેશમા જ્ઞાલમજી વસતા,
 (મને) દુખડાં પડે દન રાત હો !
 બેની, મારો પિયુ ગયો પરદેશ હો.

વિરહિણી . . . સ્વરદર્શન

[આ રાસમા સામેરી રાગની છાયા છે. હોંયમાં ઝીલી શકારો.]

સા ત સા ત સ મ દ ર

સા સા ગે ગે મ મ મ મ

આ ડા પ ડયા રે
મ ધે ને સા સા ૦

કા ઈ આ ધા આ ધા પ ર દે શ હો
સા સા સા સા સા સા ને સા ધે મા ને

એ ની મા રા પિ યુ ગ થો - પ ર દે શ હો
સા સા સા ને ધે સા ને ધે પ મ પ ગે મ મ

સૂચના : પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

એકલડી

[રાગ : બિલાવલ]

જીવનની રસ માધુરી, જગ આંગણે રેલાય ના;
હરની અધૂરી વાતડી, જગ આંગણે કેલાય ના.

આશાના પુર હર ઉજવે હો રાજ !
નયનો નીરાશ કંઈકે ખોળે હો રાજ !

મધુર એ રસ વેલડી, રણ મંડપે સોલાય ના;
હર કુંજની સૂતી ઘટા, જીવન વને અગકાય ના.

હરના અમૂલ ભાવ વિહરે હો રાજ !
નયનો વિલોલ મોઢાં વિલસે હો રાજ !

સૌરભ આ સંસારની, હર કુંજમાં ફેરાય ના;
લાવનાના ભવ્ય દાન, વિશ્વથી ઝીલાય ના.

હરના સંગીત કોણ સૂણે હો રાજ !
નયનો ના નીર કોણ ઝીલે હો રાજ !

સ્નિગ્ધ સ્નેહ છાવડી, માં જીવન આ મેલાય ના;
આશા ભરેલ જિર ફેરા, મંડપે ખેલાય ના;

એકલડી સ્નેહ વેલ તલસે હો રાજ !
નયનોની પાંખ નીર ટપકે હો રાજ !

સૂની સંસાર કુંજ

[રાગ : ખડકંસની છાયા]

નૃત્ય ગીત

મીઠી માનવ વાડીમા;

કાંટા વેરાય,

કાંટા વેરાય.

હિજળે ધોધ વિલાસના;

જીવન રોળાય,

જીવન રોળાય.

ઠાળ હાથીના પગ તળે;

કુલડા કચરાય,

કુલડા કચરાય.

જીવન સૌરભનાં મળે;

અમૃત લૂંટાય,

અમૃત લૂંટાય.

મેહ બાણ વરસી રવા;

દેખા વિધાય,

દેખાં વિધાય.

પ્રેમ તેજ પાછાં મથાં;

આવે અંધાર,

આવે અંધાર.

સંસારે જ્વાલા જલે;

વરસે અંગાર,

વરસે અંગાર.

જોખ્યાં અમૃત ના મળે;

દીવડો ખુઝાય,

દીવડો ખુઝાય.

સંપત સઘળા વહી જતી;

લૂટે છે કાળ,

લૂટે છે કાળ.

સંસાર કુંજ સૂની થતી;

કાળો પોકાર,

કાળો પોકાર.

, ૧૬-૧-૩૪

સૂની સંસાર કુંજ . . . સ્વરદર્શન

[આ રાસની તરજ અઝેજ છે. અઝહંસ રાગની તેમાં
ઝુંદર ધાયા છે. સામસામી બે ટૂંકડી આ રાસ હીંચના તાલથી -
ઝીલી શકે તો વધારે મધુર લાગે.]

મી ઠ ડી મા - ન વ વા ડી મા
સા સા સા ધ નિ સા નિ ધ ધ પ
ઠા ટા વે રા ય ઠા ટા વે રા ય
રે ૦ પ ધ નિ સા ધ ધ નિ પ -
હ હ બે ધા - ધ વિ લા સ ના
સા સા સા ધ નિ સા નિ ધ ધ પ
જ વ ન રે લા ય જ વ ન રે લા ય
રે ૦ પ ધ નિ સા ધ ધ નિ પ -

સૂચના: પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

શહેરનું સહવાર

[રાગ : આશા માંડ — ઢાળ : ભજનનો]

રણકારા નથી ઝાલરીકેરા, નથી પ્રભાતી રાગ,
નથી પ્રભાતી રાગ;

અમકારા નથી ઇસનના રવાં, ભાંગી મયાં છે હાડ,
ઉપારાણી ચુંદડી ઝોડે,
પયારીમાં માનવી પોડે.

આંગણે કોયલ આવતી નથી, નાચતા નથી મોર,
નાચતા નથી મોર;

ટોળે વળંતા પંખાકેરાં, નથી મીઠાં મદ શોર,
ઉપારાણી ચુંદડી ઝોડે,
પયારીમાં દંપતિ પોડે.

‘રામકલી’ને ‘ભેગીયાં’ કેરાં, નથી મવાંતાં ગાન,
નથી મવાંતાં ગાન;

આંગણે ઉપા રમતી આવે, કાણુ કરે સન્માન ?
ઉપારાણી ચુંદડી ઝોડે;
પયારીમાં માનવી પોડે.

મીઠકેરાં કાળ છુંગળાં ગાજે, સંચે પૂરાતી આગ,
સંચે પૂરાતી આગ;

લોહીદેનારા મગૂર જાગે, હોમાતા હૈયા-હાડ,
ઉપારાણી ચુંદડી ઝોડે,
પયારીમાં દંપતિ પોડે.

સૂતી પડી પનપટની વાટો, રડે નદીનાં નીર,
રડે નદીના નીર;

જળ બેડલાં અગહળેનાં, શિંભાયકેનાં ચીર,
ઉપારાણી ચુંદડી ઝોડે,
પયારીમાં માનવી પોડે.

શેઠ કુંદાળા મેડીયે ખોલ્યા, સાવ સુંવાળા હાડ,
 સાવ સુંવાળા હાડ;
 માલદારોને આંગણે આવી, પ્રભાતની હડતાલ,
 ઉપા નીજ આંગણે દોડી,
 નર-નારીયે સોડું ઊડી.

૧૯-૧-૩૪

શહેરનું સહવાર . . . સ્વરદશી ન

[આઘા માંડનું આ જીત ભજનના લગથી પથુ ગાઈ
 શકશે. તાલ : હીંચ.]

ર	ધ	કા	રા	ન	ધી	ઝા	લ	રી	કે	રા
સા	સા	સા	સા	સા	સા	નિ	નિ	નિ	ધ	ધ
						ન	ધી	પ્ર	લા	તી - રા ગ
						ધ	ધ	ધ	નિ	ધ પ મ -
						ન	ધી	પ્ર	લા	તી રા ગ
						ગ	ગ	ગ	મ	ગ રે સા

ઝ	મ	દા	રા	ન	ધી	છા	સ	તા	ર	લાં
મ	મ	મ	મ	મ	મ	પ	પ	પ	નિ	નિ
						લાં	ગી	ગ	યાં	છે હાડ
						સા	સા	નિ	ધ	ધ પ -

ઉ	પા	રા	ણી	ચું	દ	ડી	ઓ	દે
મ	મ	પ	પ	ગ	ગ	ગ	મ	મ
પ	થા	રી	માં	મા	ન	વી	ચો	દે
મ	ગ	ગ	રે	મ	ગ	ગ	રે	સા

સૂચના: પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

પાછાં વળો !

[રાગ : આશા ભર્યા અમે આવીયાંને-]

વિદેશી વઝો વારવા આંતાં, ચોકી કરે એક વીરરે;

બહેની પાછાં વળો.

કર જોડીને કસરે, એનાં નયને દેશની પીડરે;

બહેની પાછાં વળો.

(એની) ભાવ ભરી છે આખડી, કંઈ છલતો દેશનો પ્રેમરે;

બહેની પાછાં વળો.

પાપી વસન નવ બહારીયે, એવી ઉરમાં ધારો નેમરે;

બહેની પાછાં વળો.

લાખો ગરીબના લોહીથી, વિદેશે કાપડ રંગાયરે;

બહેની પાછાં વળો.

કાટી કંગાલો ટળવળે, એની લેશો નહિ તમે હાથરે;

બહેની પાછાં વળો.

વિદેશી વઝોના કારણે, આ દેશ બધો કચરાયરે;

બહેની પાછાં વળો.

કાપે સત્તાની આંખડીરે, કોરડા કાળ વિંઝાયરે;

બહેની પાછાં વળો.

આશા ભર્યા એ બહેન-બંધુ, જંજીરમાં જકડાયરે;

બહેની પાછાં વળો.

રંક ભારતનું રક્ત બધું, વિદેશમહિં ચૂસાયરે;

બહેની પાછાં વળો.

ધોર અધારાં ઉતરે, તમે લાગોમાં તેજના દારરે;

બહેની પાછાં વળો.

પાપી વઝો નવ બહારશો, એ દેશનો છે પડકારરે;

બહેની પાછાં વળો.

પાછાં વળો ! . . . સ્વરદર્શન

[‘આશા ભર્યાં અમે આવીયાને’ એ રાહતી આ ગરબી છે.
હીય, દાદરા અગર ખેમટામાં ઝીલી ચકારો.]

વિ દે શી વ -ઓ વો ર વા આં તાં
મ મ મ મ પૂર્ણિ નિં નિં નિં નિં નિં નિં

ઓ કી કરે ઓ ક વી ર રે
ધ ધ પ મ ધ ધ પ મ ઝ

બ હે ની પા છાં વ ળો
મ પ ધ ધ ધ પ મ

ક ર જોડી - ને ક ર મ રે ઝે નાં
મ મ મ મ પૂર્ણિ નિં નિં નિં નિં નિં નિં

ન ધ ને દે શ ની પીંડ રે
ધ ધ પ મ ધ ધ પ મ ઝ

બ હે ની પા છાં વ ળો
મ પ ધ ધ ધ પ મ

સૂચના : પછીની કડીઓ ઉપર પ્રભાવે.

કાળ

[ધ્વનિ કાવ્ય.]

કાળ ખેલ ખેલે વિકરાળ ખેલ ખેલે,
સુમનતી પાળ પરે કાળ ચરણ મેલે

ડાચુ બેકાર ભારી,
ઠરમા કટાર ધારી;

ઉઝળે ચિનગારી આજ કાળ લોહી રેલે;
કાળ ખેલ ખેલે વિકરાળ ખેલ ખેલે.

સત્તાના તોરમા,
મૂડીના ભેરમાં;

માયાના દોર ધરી કાળ નાચ નાચે,
કાળ ખેલ ખેલે વિકરાળ ખેલ ખેલે.

માનવને પીસતો,
દાનવને રીઝતો;

લાલ ચરમ લોહી ચૂસી કાળ આજ રાચે;
કાળ ખેલ ખેલે વિકરાળ ખેલ ખેલે.

વંદના

[૩]

જનની

[રાગ : સોહિની]

મેરી માત કરા હેત મને મીઠાં લાગે;
 યોજી ચંદ્રીનાં તેજ મને જાંખાં લાગે.

જગને દિડોળે, મેરી જનની ખૂસે;

જનની ને ખોળે, મારું જીવન ખૂસે.

એની આખડી રસાલ મને વહાલી લાગે;

ભરું નેહ બિના ભાવ તોય તૃપ્તિ નાગે.

જગને દિડોળે, મેરી જનની ખૂસે;

જનની ને ખોળે, મારું જીવન ખૂસે.

સુર ધામના પિકુલ એના નયને વસે;

સુર લોકના સુહાસ એને વધને હસે.

જગને દિડોળે, મેરી જનની ખૂસે;

જનની ને ખોળે, મારું જીવન ખૂસે.

સાગર શા રનેહ એને હૈયે હલકે;

એના ગંભીર છે વંચ તોય મુખકું મલકે.

જગને દિડોળે, મેરી જનની ખૂસે;

જનની ને ખોળે, મારું જીવન ખૂસે.

જોષ હરના હિમસ હિયા જાંખી પડે;

જોષ પ્રેમના પ્રભાત હિયા છાની રડે.

જગને દિડોળે, મેરી જનની ખૂસે;

જનની ને ખોળે મારું જીવન ખૂસે.

એના હેતાળા હાથ મારે મસ્તક કરે;

કાષ યોગીના યોગ નાણ્યે દુઃખડાં હરે.

જગને દિડોળે, મેરી જનની ખૂસે;

જનની ને ખોળે, મારું જીવન ખૂસે.

મીઠા જનના સંગીત એના શબ્દે રમે;
 એવા જનનીના ભાવ જોઈ જગદીશ નમે,
 જગને હિડાળે, મોરી જનની ખૂલે;
 જનની ને ખોળે, મારું જીવન ખૂલે.
 એના હૈયાના હેત મારું હૈયું ઝીલે;
 એના જીવનના તેજ મારું જીવન ઝીલે.
 જગને હિડાળે, મોરી જનની ખૂલે;
 જનની ને ખોળે, મારું જીવન ખૂલે.
 એને ખોળે એયું ને જગ આપું ડાલે;
 “માડી ઝાંગેરું જીવ” એમ હૈયું ખોલે.
 જગને હિડાળે, મોરી જનની ખૂલે;
 જનની ને ખોળે, મારું જીવન ખૂલે.

૧૬-૧-૨૪

જનની સ્વરદર્શન

[આ રાસ શુદ્ધ સોહિનીમાં ઉતાર્યો છે. સોહિનીના સ્વરો બહેનોના ગળાને સહજ વરેલા હોય છે. હોય અગર દાદરાના તાલથી આ રાસ ઝીલી શકાશે.]

મો રી મા ત કે રા હે ત મ ને મી ઠા લા ગે
 સા સા નિ ધ મે ગ મ મે ધ નિ સા મા રે સા
 શી જા ચં દ્રી નાં તે જ મ ને જા ખા લા ગે
 સા સા નિ ધ મે મ મે ધ ધ મે મ રે સા
 જ ગ ને હિ ડા લે મો રી જ ન ની ખૂ લે
 સા સા સા રે મ મે ધ ન સા સા રે રે રે
 જ ન ની ને ખો લે મારું જીવન
 મા મે રે સા નિ ધ ધ મે મે રે રે

સૂચના: પછીની ટીકો દિવસ પ્રમાણે.

માતૃ વંદના

[રામ : યમન હૃદયાણુ]

વંદન માતૃભૂમિ તવ ચરણે;
 ભવ્ય ભારત વર્ષ વિશ્વમાં,
 અનુપ સંસ્કૃતિ સદૃશ વિશ્વમાં;
 આર્થ વીરોના ગર્જન ગરજો !
 વંદન માતૃભૂમિ તવ ચરણે.

શુદ્ધ મહાવીર રામકૃષ્ણના,
 પ્રતાપ શિવાજી વીર નરોના;
 અમર જ્ઞાન અભિમય વરસે !
 વંદન માતૃભૂમિ તવ ચરણે.

દયાનંદ શુરે ગાંધી જવાહીર,
 ચેતનમય એ દિવ્ય અમિર;
 વિશાળ ગગન પટ પર ઉછળે !
 વંદન માતૃભૂમિ તવ ચરણે.

માતૃ વંદના સ્વરદર્શન

[આ ગીત શુદ્ધ યમન કંઠ્યાણું છે. તાલ ત્રિતાલ ચતુષ્ક-
ળતિ અને અંતરાનો તાલ ધૂમાળી છે. બાળાઓનું મુથ આ ગીત
કોઈ માગવિક પ્રસંગોમા અથવા રાષ્ટ્રિય સમારભોમા બહુ રહેલા-
ઈથી ગાઈ શકશે]

વ - દ ન મા - તૂ જી - ત વ ચ ર લે.....
નિ ધ નિ સા નિ ધ પ મે ગ રે ગ પ ગ રે સા... ..

ભ વ્ય ભા ર ત વ પૃ વિ શ્વ માં
ગ મ પ ધ પ સા સા સા સા સા

અ તુ પ સં સ્કૃ તિ સ ક લ વિ શ્વ મા
નિ નિ નિ ધ પ ધ નિ નિ ધ પ પ પ

આ યૌ વી રૌ ના ગ - જૌ ન ગ ર જો
ગ ગ રે ગ પ ગ રે ગ રે ગ રે સા

વંદન

સૂચના પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

હૃદયરામ

[રાગ : તિલાંગ]

રામ નામ સ્નેહથી, લીધા કરો પીધા કરો;
 પ્રેમથી સુધાનું પાન, પાષને પીધા કરો.
 રામ ચરણ હૃદય દાન, હૃદય રટણ રામ નામ;
 રામ એજ સુખ ધામ, પ્રેમથી રણા કરો.
 તાત રામ માત રામ, શ્વાત રામ જાત રામ;
 રામ રામ પ્રાણ રામ, જીવનમાં ભર્યા કરો.
 શક્તિ રામ મુક્તિ રામ, ભક્તિ રામ લક્ષ્મી રામ;
 હિરમા એ એક રામ, રામને રટયા કરો.
 હાય પાદ રામ રામ, નયન હિર ધામ રામ;
 આત્મનો આરામ રામ, હેતથી હસ્થા કરો.
 વિશ્વનો વિકાસ રામ, પ્રેમનો પ્રકાશ રામ;
 મોજ ને વિલાસ રામ, રામને જખ્યા કરો.
 જગત સૂર સંત ગુર, પ્રણવ પુર ને મધુર;
 હૃદય રામ છે અદૂર, ખંતથી ધખ્યા કરો.
 પતિત રંક તારનાર, જીવન જંગના મદાર;
 દર્દના વિદારનાર, ને સદા નમ્યા કરો.
 સંતનો એ સંત રામ, સર્વનો હિમંગ રામ;
 આવો આમ મુકી લાન, રામમાં રમ્યા કરો.

હૃદયરામ સ્વરદર્શન

[આ ધૂન શુદ્ધ તિલાંગ રાગમાં છે. તિલાંગના સુ મધુર સ્વરો બહેનોના કંઠમાં દીપી નીકળશે. દાદરાના તાલમાં આ ધૂન ઝીલી શકાશે.]

રા - મ ના - મ સ્ને - હ થી
સા ગ મ પ નિ સા સા નિ પ મ

લી ધા ક રો પી ધા ક રો
ગ ગ મ પ નિ પ મ ગ

ત્રે - મ થી - સુ ધા નું પા ન
સા ગ મ પ ની સા સા નિ પ મ

પા હ ને પી ધા ક રો
ગ મ પ નિ પ મ ગ

રા મ ચ ર થુ હ દ મ દા ન હ દ મ ર ટ ન રા - મ ના - મ
ગ મ પ નિ સા ગ સા સા સા ગ ગ મ પ સા નિ પ પ મ ગ ગ
રા - મ ઝે - જ સુ ખ ધા મ ત્રે - મ થી ર લા ક રો
સા ગ મ પ નિ સા સા નિ પ મ ગ ગ મ પ નિ પ મ ગ

સૂચના: પછીની ઠડીઓ 'રામ ચરણ હૃદય દાન' એ પ્રમાણે.

જય ગાંધી !

[રાગ : સિમપલાસ : ધ્વનિ કાવ્ય :]

રણધેસો રણવીર ગાંધી,
અદિસાનો પ્રણવીર ગાંધી,
અમલ સત્ય મુધિર ગાંધી,
મુક્તિ સ્વર્ગ સમિર ગાંધી,

જય ગાંધી ! જય ગાંધી ! !

કૃષ્ણચંદ્ર કિરતાર ગાંધી,
ધૃષ્ટિ ધૃમિર અવતાર ગાંધી,
સત્તાનો સરકાર ગાંધી,
મુક્તિ મુદ્ધ સરદાર ગાંધી,

જય ગાંધી ! જય ગાંધી ! !

આઝાદ થયું આંખાર ગાંધી,
ભારત તારણહાર ગાંધી,
અતુલ શક્તિ ધરનાર ગાંધી,
પ્રબળ ક્રાન્તિ અંગાર ગાંધી,

જય ગાંધી ! જય ગાંધી ! !

અમર ઐક્ય રચનાર ગાંધી,
પ્રણતાનો પડકાર ગાંધી,
ઇતિહાસઅમર મુજનાર ગાંધી,
લાગ સરે તરનાર ગાંધી,

જય ગાંધી ! જય ગાંધી ! !

શહીદોનો શર સંત ગાંધી,
ત્રેમ દેવતા મહંત ગાંધી,
એક છનાંચે અનંત ગાંધી,
અંધ જગે ઝળકેત ગાંધી,

જય ગાંધી ! જય ગાંધી ! !

રામ સમો વૃન્ધાર ગાંધી,
પરમ તેજ બ્રહ્માર ગાંધી,
રંકે તણે રખવાળ ગાંધી,
સ્વાધિન સૂર અંબાર ગાંધી,

જય ગાંધી ! જય ગાંધી ! !

હિન્દ માતનો સપૂત ગાંધી,
કર્મ યોગ અવધૂત ગાંધી,
બલિદાન વીર-બુદ્ધિ-ગાંધી,
સકલ વિશ્વમાં અનુપ ગાંધી,

જય ગાંધી ! જય ગાંધી ! !

૧૨-૧-૩૪

જય ગાંધી ! . . . સ્વરદર્શન

[બિમપવાસી રાગમા આ ધ્વનિ કાવ્ય ધણું મોહક
લાગશે. તાલ દાદરા.]

ર છુ ઘે લો ર છુ વી - ર ગાંધી
નિં સાં ગેં મં પંપ પ પ
અ હિ સા નો પ્ર છુ વી ર ગાંધી
મ મ ગં પ પ મ ગેં રે સા સા
અ ચ લ સ લ મુ - ધિ - ર ગાંધી
પ પ પ પ મ ગ મ પ નિં પ સા સા
મુ કિત - રવ ગં સ મિ ર ગાંધી
નિં સા ગં રે સા સા નિં ધ પ પ

જ ય ગા - ધી જ ય ગાં - ધી

નિં સા ગ મ નિં પ મ ગ રે સા

સૂચના : પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

વદેમાતરમ્

[રાગ : વાગેશ્વરી]

અમર આનંદ અર્પિતો એ, મંત્ર વદે માતરમ્ !
અમર હૃપન પ્રેરતો એ, મંત્ર વદે માતરમ્ !

હૃદ્ય પ્રેરક શક્તિ એ છે,
માણ્ય ચરણે ભક્તિ એ છે;

હૃવનનો રસસ્હાવ એ છે, મંત્ર વદે માતરમ્ !

બલિદાનની સુરબી ભરી,
અહિંસા તથા સરિતા ઝરી;

ઐક્યતાના અમર અંકન, મંત્ર વદે માતરમ્ !

પ્રિય સાત્ત્વની જવાબા ધમે,
રથુનાદમાં ભારત ચમે;

પ્રથુપ-શુન્ન ધૂન એ છે, મંત્ર વદે માતરમ્ !

નિર્દોષનો એ નાદ છે,
સ્વાધિનતાનો સાદ છે;

આઝાદ ભારત વર્ષનો એ, મંત્ર વદે માતરમ્ !

કંગાવનો એ ઝોથ છે,
ધર્મચરત્રો મહિં ઝોક છે,

પુલકિત હૃદયે ગાઓ પારે, મંત્ર વદે માતરમ્ !

વહેમાતરમ્ . . . સ્વરદર્શન

[બાળાઓ હલા હલા આ રાષ્ટ્રગીત ગાઈ શકશે. શુદ્ધ વાગેશ્વરીમા 'એટલું' તો આપણે ભગવન્ત મને છેલ્લી ધડી 'એ રાહે આ ગીત આવું. તાલ સુલકાકે.]

અ મ ર આ - નં દ અ પં તો - એ -
સા સા રે ધ પ ધ નિં ધ મ ગ રે સા સા

મં ત - વં - દે - મા ત ર મ - - -
રે મ ગ રે સા ધુ નિં મ મ રૂ મ ધ નિં સા

અમર જીવન - - - ઉપર પ્રમાણે.]

હિ મ પ્રે - ર કે સ કિત એ છે
મ મ ઝે મ ધ નિં સા સા સા સા

મા તુ - ચ ર લે લ કિત એ છે -
સા રે ઝે રે રે સા સા નિ ધ ધ ૦

સૂચના: પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

ખાદી

[રાગ : કૌશિકી છાયા]

સુધા ભરી આ ખાદી સોહો, ઝગડે જીવનના ગર;
હો બહેની, ઝગડે જીવનના ગર,

પ્રતિભા પ્રેમ ભરી સી પ્રગટે, હર હજો રસપૂર;
હો બહેની, હર હજો રસપૂર.

ભારતમા અમર રહો ખાદી;
જીવનમાં અચલ રહો ખાદી.

ભારત કેરા રક બાળનો, નિર્મળ એ હો આય;
હો બહેની, નિર્મળ એ હો આય,

અચ્છિન્દને આગણે ઉમરો, સ્વાધિનતાનો રોપ;
હો બહેની, સ્વાધિનતાનો રોપ.

ભારતમા અમર રહો ખાદી;
જીવનમા અચલ રહો ખાદી

વિદેશની એ વિપમ્મ જ્વાલા, અજગી આયી યાય;
હો બહેની, અજગી આયી યાય,

સ્વર્ગ સુખનની સુરણી મીઠી, ખાદીમા પથરાય;
હો બહેની, ખાદીમા પથરાય.

ભારતમા અમર રહો ખાદી;
જીવનમા અચલ રહો ખાદી.

ખાદી . . . સ્વરદર્શન

[આ ગીતમાં કોયિ રાગની જાયા છે. લાવણી તાલથી ગાઇ શકાશે.]

સુ ધા બ રી આ - ખા - દી - સો - હે
સા સા પ પ જ મ પ ધ નિં સા નિં ધ પ

ઝ ળ કે છ વ ન ના નૂ ર
પ ધ ધ સા સા નિં નિં ધ પ

હો બ હે ની ઝ ળ કે છ વ ન ના નૂ ર
મ મ ધે પ રે ગે સા રે ગે મ ગે રે સા

પ્ર તિ ભા પ્ર મ બ રી થી પ્ર મ રે
મ મ મ પ નિ નિ સા સા રે નિ સા

ઉ ર ઉ છ લે ર સ પૂ ર
નિ સા નિ રે સા નિં ધ પ

હો બ હે ની ઉ ર ઉ છ લે ર સ પૂ ર
મ મ ધે પ રે ગે સા રે ગે મ ગે રે સા

ભા ર ત માં અ મ ર ર હો ખા દી
મ મ ધે પ સા રે ગે મ ગે રે સા

છ વ ન માં અ મ બ ર હો ખા દી
મ મ ધે પ સા રે ગે મ ગે રે સા

. સ્વરના : પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે.

સંસારની વેલડી

[રાગ : વાગેશ્વરી]

સાખી: ભારતની રસવાડીમાં, તું છે ચીજા વેલ;
 રાને રાને પ્રેમની, રેલાતી રસ રેલ.

મરવી મૂળસત તને વંદીયે રે લોલ !

હિરના હિલસ તારા કીલીયે રે લોલ !

સાખી: સંસારે સોહામણી, સ્વર્ગ સમી રસ કુંજ;
 અમૃત રસ તું રેલતી, પ્રગટાવી રસ પૂંજ,

મુખા ભરેલી તારી આંખડી રે લોલ !

રસધી ઢળેલ તારી પાંખડી રે લોલ !

સાખી: દોમળ તું રસ મુન્દરી, તારાં નૃત્ય રસાલ;
 વિશ્વ તણી વાડી મહી, નવ પાલવ પથરાય.

નયનોની જ્યોત તારી વિલસે રે લોલ !

સારા સંસારને તું પિરસે રે લોલ !

સાખી: સરિતાના કલરવ સદા, વિહંગના રસ ગાન;
 ઉપા તણાં આ લોકમાં, જૂલે તું ઉર ભાન

સુંદર સહુણી જગ વેલડી રે લોલ !

સંસાર ખાગની તું વેલડી રે લોલ !

સાખી: તારા તમતા તેજનો, વિહરે દિવ્ય પ્રકાશ;
 સંત રમે તુજ કુંજમાં, રચે મુદ્ધ પ્રભાત.

મુક્તિના મુદ્ધ તું જમાવતી રે લોલ !

સંસાર માંડવે તું મહાસતી રે લોલ !

સંસારની વેલડી . . . સ્વરદર્શન

[શુદ્ધ વાગેશ્વરીમાં આ રાસનો જધેજ કરેલો છે. હીંચ, દાદરા અગર ખેમટાના તાલમાં આ રાસ જલ્દુ મધુર લાગશે.]

લા ર ત ની ર મ વા ડી મા - - -
મ મ મ ધ નિં નિં સા મા રે નિં સા

હું છે રી જી વે લ - - - - -
ધં ધં ધં ધં નિં - ધ મ ગ રે સા

પા - ને પા ને ત્રે મ - ની - - -
મ મ મ ધ નિં નિં સા સા રે નિં સા

રે લા તી ર મ રે લ - - - - -
ધં ધં ધં ધં નિં - ધ મ ગ રે મા

ગ ર વી મૂ જ સ ત ત ને વં દી ચે રે લો લ
સાં સાં નિં ધં ધં પ ધ નિં ધ મ ગ રે સા

ઉ ર ના ઉ જ સ તા રા ઝી લી ચે રે લો લ
સાં માં નિં ધં ધં પ ધ નિં ધ મ ગ રે
મૂચના : પછીની ઠઠીઓ ઉપર પ્રમાણે.

સંત ચરણે।

[રાગ : પિલુની ધ્રુપા]

ચરણે કાતો લે સતો ગ્રેમે, કાઢો દેખા તાર;
 'દસ' ને કાતી 'દોર' બનાવો, કરવા દુશ્મન કાર.

સતો ! 'આતમ' ચરણે કાતો;

સતો ! 'ગ્રેમ' ચરણે કાતો.

ચરણે કાતે માવડી ને, કાઢે 'ગ્રેમજ' તાર;
 બાપુકુ સોડે સુવરાવી, દેતી દુધની ધાર.

સતો ! 'સ્નેહ' ચરણે કાતો;

સતો ! 'દેહ' ચરણે કાતો.

ચરણે કાતે બેનડી ને, કાઢે ઉજળા તાર;
 'જમ ઢંકણ' ધ તાર રડો, રાખે 'દેહવ' લાજ.

સતો ! રામ ચરણે કાતો;

આઠે પહોર ચરણે કાતો.

જૂએ પીકાતી બાઈ કાતે, પેટ ભરીને ખાય;
 નવરો બેઠો બાઈ કાંતે, સમો સુખમાં ભાય.

સતો ! સુખને ચરણે કાતો;

સતો ! દુઃખના દિલ કાતો.

ચરણે કાતે ધરની નારી, રાખે કુળની લાજ;
 સ્વામિ સગે દિલ પરાવી, કરતી ધરનાં કાજ.

સતો ! દિલ પરાવી કાતો;

સતો ! આતમ કાજે કાતો.

દુઃખને કાંતી સુખ મેળવો, સુખને કાંતી મુલ્હ;
 શુભ કાંતીને 'મોક્ષ' મેળવો, હૈંડે રાખી દુલ્હ.

'સુખીયા' 'જનમ' ચરણે કાતો;

'સુખીયા' 'મરણ' ચરણે કાતો.

સંત ચરણે . . . સ્વરદર્શન

[આ લોક ગીત પિલુની છાયાથી ગાઈ શકાશે]

ચ ર જે કા તો સ તો ગ્રે મે કા ઢો હૈ યા તા ર
નિ - ધ પ મ ગ ગ મ પ નિ ધ પ પ મ -

દ લ ને કા તી દો ર બ ના વો ક રવા દુ શ્મ ન ઠા ર
નિ નિ નિ સા ધ ધ નિ સા રે રે રે સા નિ - ધ -

સ તો આ ત મ ચ ર જે કા તો
મ પ નિ ધ - પ મ - ગ ગ

સ તો ગ્રે - મ ચ ર જે કા તો
મ પ નિ - ધ પ - પ મ મ

સપ્તાશ્વત્થિ

[રાગ : સોરઠી બરબીના રાહ]

હરના આસુઝાની અજલી એક, આપજો હો બેન,
અશ્રુ છાંટજો હો બેન;

દીવડા ભારતના એ જૂઝવા, હૈયે રધાપજો હો બેન,
અશ્રુ આપજો હો બેન.

સાખી: મહારાષ્ટ્ર નર કેસરી, તિલક ભારત બાહ્ય;
હિર-અમૃત રેડી ગયા, રવાધિન રંગ રસાલ.

ખૂરતી ભારત મૈયા, નયને રાતા નીર છે હો બેન,
વેધક પીડ છે હો બેન;

તિલક જૂંસાધું બાલ તણું, એ અશ્રુ વેર'જો હો બેન,
હૈયે ચેબજો હો બેન.

સાખી જાંછુ ભારત દેશના, જાંઝે રત્ન અણુમૂલ્ય;
ચિતરંજન આત્મા ગયા, અર્પી હિરના ફૂલ.

સ્વદેશ ખાતર તેણે, લીધાતા મત વીરના હો બેન,
તપ વીરના હો બેન;

સ્વતંત્રતાના સ્વપ્ન અધૂરા, એ પ્રણવીરના હો બેન,
રણધીરના હો બેન.

સાખી: લાડીલા લજપત ગયા, મળ્ય મયા પડકાર;
ધરા કાણુ મૂળવસે, ગયો સિંહ સરદાર.

પંજબ ભોમની, ચૌર્ય પ્રતિમાને સંભાળજે હો બેન,
હૈયે ધારજે હો બેન;

માડીના શણુગાર સકાયા, નવાલા ઠારજે હો બેન,
અમૃત છાટજે હો બેન.

સાખી: માડીની અદ્ધા ગઈ, ગયો હૃદય આનંદ;
દિવ્ય તેજ અળગા થયા, રણા જીવન આકંદ.

વિયોગ અદ્ધાનંદ સંતનો, હેયું બાળતો હો બેન,
કંટક સાલતો હો બેન;

માડીના જર્જર જીરમા, ફટકો લાગતો હો બેન,
ઝટકો વાગતો હો બેન.

સાખી: અણુમૂલ મોતી માતનું, ગયું સ્વર્ગ દરબાર;
માડીને મસ્તક ધૂમે, ફૂર કાળ કરાળ.

સ્વતંત્રતાની ચૌર્ય પ્રતિભા, મોતીવાલજી હો બેન,
શક્તિ માતની હો બેન;

દાનવને દાવાનગ જલતી, ભાસ્ત માવડી હો બેન,
આહત ગાવડી હો બેન.

સાખી : મૈયાનો મુગટ ગયો, ગયાં કાંતિના તેજ;
ભગતસિંહ લાડવીરની, મૂની પડી છે સેજ.

માડીનો લાડકવાયો એ, ઉગતા આયમે હો બેન,
બેટે મોતને હો બેન;

મૃત્યુને માડવડે, મોઢી ગસ્તી આદરે હો બેન,
આસા પાથરે હો બેન.

સાખી : મદ્ય મુત્સદી પુત્ર એ, વિકૃત ગૂર્જર વીર;
ધુદિનો અવતાર ને, યાન મુથુ ગંભીર.

સ્વતંત્રતાના સ્વપ્ન લાઇને, વિકૃત સંચરે હો બેન,
અમ્મર મંડપે હો બેન;

એ સખત ઋષિને શુદ્ધ હૃદયથી, આળે વંદને હો બેન,
લાવે વંદને હો બેન.

સમ્પત્તિ . . . સ્વરદર્શન

રાગ સોરઠી ગરબીના રાહ તાલ હીન્ન, દાદરા અગર ખેમટા.]

ઉ ૨ ના - આ - સુ ડા - ની અ જ લી - એ - ક

પ પ ધ પ પ મા સા સા નિં ધ પ ધ નિં ધ પ મ ગ

આ - પ જો - હો ખે ન

મ પ નિ ધ પ મ રે ગ

અ શુ ધા - ટ જો હો ખે ન

સા સા રે મ પ નિં ધ મ પ

હી વ ડા - ભા - ર ત ના એ જૂ ઝ યા - હૈ - યે

પ પ ધ પ પ સા સા નિ ધ પ ધ નિં ધ પ મ મ

સ્થા પ જો - હો ખે ન

મ પ નિ ધ પ મ રે ગ

અ શુ આ - પ જો હો ખે ન

સા સા રે મ પ નિં ધ મ પ

મ હા રા જૂ ન ર કે સ રી

રે રે સા નિ નિ નિ નિ નિ નિ

તિ લ કે ભા ર ત બા લ

નિ નિ નિ નિ નિ નિ સા -

ઉ ૨ અ મૃ ત રે ડી ગ યા

સા મા નિં નિં નિં નિં નિં ધ પ

સ્વા ધિ ન ર મ ર સા લ

ધ પ પ મ મ ગ રે -

સચના પછીની કડીઓ ઉપર પ્રમાણે

સંત !

[રાગ : ધનાશ્રીની છાયા]

સૃષ્ટિને ચોક્કસ સંત ખેલતો હો રાજ !

અળગા કરે છે અધકાર રે,
મુક્તિના મંત્ર તેજ વેરીયાં રે લોલ;
સ્વાધિન સંગ્રામ રંગ રેલીયાં રે લોલ.

હરના અમૃત જગે રેડતો હો રાજ !

કરવા સજ્જ સંસાર રે,
મુક્તિના મંત્ર તેજ વેરીયાં રે લોલ;
સ્વાધિન સંગ્રામ રંગ રેલીયાં રે લોલ.

સત્તાના પાપને પ્રજળતો હો રાજ !

રેડે છે આત્માના પ્રકાર રે,
મુક્તિના મંત્ર તેજ વેરીયાં રે લોલ;
સ્વાધિન સંગ્રામ રંગ રેલીયાં રે લોલ.

ખોડિતોને પ્રાથુ દાન દેવા હો રાજ !

સતે રચ્યા છે સંગ્રામ રે,
મુક્તિના મંત્ર તેજ વેરીયાં રે લોલ;
સ્વાધિન સંગ્રામ રંગ રેલીયાં રે લોલ.

સત્તા મૂળે ને કાળ કંપે હો રાજ !

જેલની દિવાલ હાટી જાપ રે,
મુક્તિના મંત્ર તેજ વેરીયાં રે લોલ;
સ્વાધિન સંગ્રામ રંગ રેલીયાં રે લોલ.

ત્યાગીના તેજ-વ્રત ઝીલીએ હો રાજ !

દમ્ભે જીવન કરે સાથ રે,
મુક્તિના મંત્ર તેજ વેરીયાં રે લોલ;
સ્વાધિન સંગ્રામ રંગ રેલીયાં રે લોલ.

સંત ! સ્વરદર્શન

[આ રાસમાં ધનાશ્રીની છાયા છે. 'ભારી બેઝાંને હું તો' એ રાઠ પ્રમાણે. હીંચ, દાદરા અગર ખેમટાના તાલમાં ગાઈ શકાશે.]

સુ દિ- ને ચો ક સં ત બે લ તો હો રા - - - જ
સા રે ગ સા રે ગ મ પ મ પ મ ગ રે સા સા રે ગ

અ જ ગા ક રે છે અં ધ કા ર રે
સા સા - સા રે ગ મ પ નિં ધ પ

મુ કિત ના મં ત્ર તો જ રે રી યાં રે હો લ
મ મ સા રે ગ મ પ પ મ ગ રે સા-

સ્વા પિ ત્ત મં આ મ રં ગ રે રી યાં રે હો લ
મ મ - સા રે ગ મ પ પ મ ગ રે સા-

સૂચના: પછીની દ્વિગ્નો ઉપર પ્રમાણે.

લોહીના દાન

[રાગ : કૌશિયાની છાયા]

માત જમિની મુક્તિ માટે, દષ્ટ્યું લોહીના દાન;
અધુનમ રહીને રથુ જેલીયું, વરવા આત્મ સમ્માન.

ભોધા લોહી તણું એ દાન;
ઉજળા આત્મ શીનાં બલિદાન.

કાવરતા ખંજેરી ધર્યું, શુરવીરતાના તાજ;
સકલ વિશ્વમા પ્રગટાવીયું, સ્નેહ સત્યના રાજ.

અનેશં સ્વાધિનતાના માન;
જીવીયું સત્ય-સ્નેહનાં બાણ.

અનાચારના દાવાનગે પર, નીર્યું રક્તની ધાર;
અમર અક્યના સૂઝન કરીને, કાલવશું સંસાર.

મધુરું ઐક્ય તણું કલમાન;
મીઠ્યું અહિંસાના મયદાન.

લોહીના દાન . . . સ્વરદર્શન

[આ ગીતમાં કૌંસિયા રાગની જાવા છે. લાવણીના તાલથી આ ગીત ગાઈ શકાશે.]

મા તુ જૂ મિ ની મુ કિત મા ટે
મ મ પ પ નિ સા સા રે નિ સા

દ ઈ શુ - લો હી ના દા ન
નિ સા નિ રે સા સા નિ ધ પ

અણ ન મ ર હી ને - રણુ ખે - લી - શુ
પ પ રે રે સા સા રે રે નિ નિ સા સા નિ ધ પ

વ ર વા - આ ત્મ સ મ્મા ન
પ રે રે સા સા નિ નિ ધ પ

મો - ધા સો હી તણા એ છ ન
મ ધ પ સા રે મ મ મ રે સા

‘ હ જ ણા - આ - ત્મ બી ના - બ લિ દા ન
રે સા ધ નિ સા રે સા રે ગે મ ગે રે સા -

સૂચના : પછીની કડીઓ ઉપર પ્રભાણે.

ઉરની અંજલી

[શબ્દ : માલકોપની છયા]

આખ્યો આંસુ ભરી રે, જણ્યે છલતો આવણુ માસ;
 આપાદી વાદળા રે, આવી આંસુને આકાશ.
 સાગર ઉછળે રે, ક્યાંના બેની એ ઉત્પાત ?
 મીઠડા મુખડે રે, ઉછળે આજે કાં અંજાર ?

પ્રેમળ પાપણે રે, કાર્યા મોતી ઉછળે કેમ ?
 દૈયા આંખણે રે, ખટકે કોનાં કાળાં વેંચ ?
 મનને મંડપે રે, દુઃખડાં કોનાં નાચે બેન ?
 તનને તરુવરે રે, શૃંગાર સૂકાતા કેમ ?

* * * *
 બેની ! શું કહું રે, વીરો વીરને પથે જાય !
 આંસુ ક્યાં ભરું રે, વીરો શંસી પર લટકાય !
 દૈયે હું બળું રે, બેનીને તરછોડી જાય;
 વીરને ના મળું રે, દુઃખથી દિલકું દાઝી જાય.

વીરો સાડકો રે, એને શોધ્યો વીરનો પંથ;
 વીરો એકલો રે, એ તો સહિદ સાચો સંત.
 ધરનો આંખલો રે, આજે જ આંખણુ ચમકંત;
 એના ત્યાગમાં રે, બળતી આશાઓ અનંત.

* * * *
 મીઠી માતના રે, એને ઉજળાં કીધાં નામ;
 પ્યારા દેશને રે, દીધાં જીવનના બલિદાન.
 ઉરમાં ઉછળે રે, બેની વીરના જયગાન;
 આંસુ આવતાં રે, એનાં યાદ કરી અભિમાન.

વીરના પંથની રે, પળપળ જોતીતી દું વાટ;
વીરના સાહસે રે, ઉરમા રેલ્યો તો ઉત્સાહ.
આવો એ પળો રે, વરસી ફાંસીની કુલમાળ;
મારા કાળજે રે, બેની એનાં છે ઉપાત !

x x + x

જોતી, વંદીયે રે, વીરના અમ્મર રેજો નામ;
જગને માંડવે રે, એના નિત્ય ગવાજો ગાન.
શીળા સ્વર્ગમા રે, એના સોહાજો રસ ધામ;
ઉરની અંજલી રે, દહએ ભાવબીના એદાન.

૧૩-૧-૩૪

ઉરની અંજલી . . . સ્વરદર્શન

[આ રાસમા માલકોપની જાયા છે. મરણીના ઢાળપી હોયમા ગાઈ શકાશે.]

આં ખો આં મુ ભ રી - રે જા ધ્યે
નિ નિ ધ નિ સા નિ ધ મ મ ગ

જ લ તો આ વ ઘુ મા સ
રે. ગ મ ધ - ગ મ -

આ પા હી વા - દ જી - રે આ વી
નિ નિ નિ ધ - સા નિ ધ મ મ ગ

આં સુ ને આ કા શ
રે ગ મ ધ - ગ મ

સૂચના: પછીની કડીઓ ઉપર પ્રભાણે:

રાજરેંટીયો

[રાગ : સારંગ]

માંગા મનનો રડો રખવાળ રે,—રાજરેંટીયો !
 હતો કાઢે છે ઉજળા તાર રે,—રાજરેંટીયો !
 મીઠો મીઠો મધુર એનો સૂર રે,—રાજરેંટીયો !
 હુંતો હેતો બની ચકચુર રે,—રાજરેંટીયો !
 માગા ઘરની કોઠીનો પુરનાર રે,—રાજરેંટીયો !
 માડુ શિયળ લાકણ હાર રે,—રાજરેંટીયો !
 મારી સાસુ સમે શયુગાર રે,—રાજરેંટીયો !
 મારો સ્વામિ હંચા કેરો હાર રે,—રાજરેંટીયો !
 મારો માડી જાયો છે વીર રે,—રાજરેંટીયો !
 કુખી દાડે દેતો હંચે ધીર રે,—રાજરેંટીયો !
 ચાહે ચમકે મગન એના રાજ રે,—રાજરેંટીયો !
 જમ ઉજળી છે એની ભાત રે,—રાજરેંટીયો !

રાજ રેંટીયો . . . સ્વરદર્શન

[સારંગ રાગમાં આ રાસ બહેનના કંઠમાં ધણો મોઠક લાગશે. હીંચ અથવા દાદરાના તાલમાં ઝીલી ચકારો.]

મા રા મ ન તો ર ડો ર ખ વા જ રે —
સા સા રે મ પ નિ સા નિ પ નિ પ મ રે

રા જ રેં ટી યો
મ મ રે નિ સા

ધ તો ઠા ઢે છે હિ જ જા — તાર રે —
સા સા રે મ પ નિ સા નિ પ નિ પ મ રે

રા જ રેં ટી યો
મ મ રે નિ સા

સૂચના : પછીની ઠોચો ઉપર પ્રમાણે.

સ્વતંત્રતાનો નાદ

[રાગ : મિશ્ર દાદરી]

જીવનના પ્રકાર જળદળાવજો હો બેની !

હૃદયના હિતસ ને રેલાવજો હો બેની !

સ્વતંત્રતાનો નાદ આભ માણ રહો;

ધરતી ધૂજો ને પહાડ ફાટી રહો.

સાખી : રણ બેરી માણ રહો, ડંઠા પડે અપાર;

આંગણ આઝાદી રમે, સૌણીતના સજ્જાર.

મુક્તિના સમરાંગણે તું આવજો હો બેની !

સંગ્રામ ક્ષેત્રને રક્ત દિવાવજો હો બેની !

સ્વતંત્રતાનો નાદ આભ માણ રહો;

ધરતી ધૂજો ને પહાડ ફાટી રહો.

સાખી : અંધારા અજાણ યથા, આવે અમર પ્રભાત;

જિયા મલપતી આવતી, ત્યાગી સમુદર સાત.

સ્વતંત્રતાના સ્વર્ગ-સુમન ઝીલજો હો બેની !

વિશ્વમાં તું વિજય ધ્વજ ગાપજો હો બેની !

સ્વતંત્રતાનો નાદ આભ માણ રહો;

ધરતી ધૂજો ને પહાડ ફાટી રહો.

સાખી : સ્વાધિનતાના સૌણલાં, કરજો મૂર્તિ મંત;

આશાઓ અર્પણ કરી, લેજો સ્થાવર અનંત.

સત્તા તથા સિંહાસનો ડોલાવજો હો બેની !

વિજય નાદ મુદમાં ગળવજો હો બેની !

સ્વતંત્રતાનો નાદ આભ માણ રહો;

ધરતી ધૂજો ને પહાડ ફાટી રહો.

સાખી : નિર્મળ-નિર્બળના ચીર, આજે અત્યાચાર;

એ કારણ તું ધારજો, અહિંસાના હથિયાર.

તત આકરાં છે મુદનાં તું પાળજો હો બેની !

સંગ્રામ ક્ષેત્ર ચીર્ષયા સોદાવજો હો બેની !

સ્વતંત્રતાનો નાદ આભ માણ રહો;

ધરતી ધૂજો ને પહાડ ફાટી રહો.

સ્વતંત્રતાનો નાદ . . . સ્વરદર્શન

[રાગ : મિશ્ર કાફી તાલ : હ્રીંચ, દાદરા અગર ખેમટા]

છ વ ન ના પ્ર કા થ જ ળ હ ળા વ જ હો - બે તી
નિ નિ નિ મા રે સા નિં ધ પ ધ સા નિં ધ પ મ ગ રે

હ ઇ ય ના ઉ જ સ ને - રે લા વ જ હો - બે તી
નિ નિ નિ મા રે સા નિં ધ પ ધ સા નિં ધ પ મ ગ રે

સ્વ તં ત્ર તા નો ના દ આ થ ગા છ ર છો
સા સા મા સા રે મ મ ગ રે સા રે મ સા

ધ ર તી પ્ર જ ને પ હા ક દા દી ર છો
પ્ર ધ સા રે મ મ ગ રે સા રે મ સા

ર છુ બે રી ગા છ ર છો
મ મ મ મ મ પ ધ તી

કં ક પ કે અ પા ર
સા સા સા સા સા સા -

આ ગ છુ આ જા દી - ર મે
મા સા નિ મ ધ પ ધ પ મ

ગા છી ત ના ચ છુ ગા ર
સા રે મા ગ રે ગ સા -

સૂચના : પછીની કહીઓ ઉપર પ્રભાણે

અમે ભારતના બાળ

[રાગ ઝીઝોદી છક્કા]

[ત્રીય ગીત]

અમે ભારતના બાળ

અમે ભારતના માળ

અમે માડીની વાડી સોહાવીયે

અમ દેશ છે રમાળ

અમ દેશ છે રસાળ

અમે માડીની વાડી દીપાવીયે

ભવ્ય ભારતના ગાન

ભવ્ય ભારતના ગાન

અમે છવનના દાનથી મળવીયે

શુર સ્વાધિન સંગ્રામ

શુર સ્વાધિન મંગ્રામ

અમે ભારતને આગણે જમાવીયે

અમ દેશનું પ્રભાત

અમ દેશનું પ્રભાત

અમે છવનના રંગથી રેલાવીયે

ધરી ઊર દેશ પ્રેમ

ધરી ઊર દેશ પ્રેમ

ભારતના બાળ . . . સ્વરદર્શન

[ઝીઝીરી છલ્લાનુ આ વૃત્તગીત બાળકોના હૃદયમાં ખૂબ રેડમે, દાદરાના તાવથી ગાર્ધ થકાયે.]

અ મે ભા ર ત ના બાળ
મ મ ધં મ ધ સા નિં -

અ મે ભા ર ન ના બાળ
ધ મ ન મ ધ સા નિં -

અ મે મા હી ની વા હીં - સો હા વી થે
ધ ધ પ ર ગે મ ધ નિં નિં ધ પ મ

૨૧/૬/૬૨

ના : પછોની કઝીચો હપગ પ્રમાણે.

શ્રીઓ, કન્યાઓ અને બાળકોના જીવનમાં અને
ચેતન પ્રગટાવનાર સાહિત્ય જનતા સમક્ષ રજૂ કરતી

❀ લીલાવતી ગ્રંથમાળા ❀

તમે ગ્રાહક થયા છો ત ન થયા હો તો આજેજ ગ્રાહક થો
તમે તમારા બાળકો અને શ્રીઓને બાવવાડી માહિત્ય
જ રૂ ૨ વં. ચા વો—

—: ચોથું વર્ષ રાડ થયું છે :—

: પુસ્તકો :

૧ રામકટોરી	.	.	.	૦-૧૨-૬
૨ શુદ્ધવક્ત્રી	.	.	.	
૩ ગમાજની બીનરમા ભા. ૨ જો	.	.	.	

—: બીજાં પુસ્તકો તૈયાર થાય છે :—

આજેજ ગ્રાહક થાવ

વાર્ષિક પૃષ્ઠ ૧૦૦૦ નું છ થી આઠ પુસ્તકોમાં .

ઘેર બેઠાં વાંચન અપાય છે

—: પોસ્ટેજ માફ :—

લવાજમ : કાચુ પૂંકું :

દેશમા રૂ. ૩-૦-૦

પરદેશમાં રૂ. ૪-૮-૦

અથવા શીલીંગ સાત

લવાજમ : પાકું પૂંકું :

દેશમા રૂ. ૪-૦-૦

પરદેશમાં રૂ. ૫-૮-૦

અથવા શીલીંગ આઠ

: લખો :

જીવનયુગ પુસ્તક ભંડાર : : રાજકોટ